

**Tidligere Sprogstart
Ny begynderdidaktik med fokus på flersprogethed**

Afsluttende evaluering

14. september 2018

Indholdsfortegnelse

1	Opsummering	2
1.1	Målfrielse og resultater - lærerne.....	2
1.2	Målfrielse og resultater - eleverne	3
1.3	Materialeudvikling.....	4
1.4	PD-modul	5
1.5	Formidling af resultater	5
1.6	Overordnet beskrivelse af proces og aktiviteter	6
1.7	Projektets målfrielse – en overordnet vurdering	7
2	Overordnet beskrivelse af projekforløbet	8
2.1	Fase 1: Projektstart i foråret 2016 til juni 2016	8
2.2	Fase 2: August 2016 til januar 2017	10
2.3	Fase 3-4: Februar 2017 til juni 2018.....	13
2.4	Praksisanbefalinger	18
3	Målfrielse og resultater - lærerne	19
3.1	Lærernes faglige udvikling over tid	19
3.2	Lærernes selvevaluering	22
3.3	Opsummering	24
4	Målfrielse og resultater - eleverne	25
4.1	Engelsk: Kvalitative udsagn fra elever	25
4.2	Fransk: Kvalitative udsagn fra elever	27
4.3	Tysk: Kvalitative udsagn fra elever	28
4.4	Gennemførelse af test med kontrolgruppe	29
5	Materialeudvikling	34
5.1	Materialeudvikling.....	35
5.2	Praksisanbefalinger	37
5.3	Publikationer	37
5.4	Opsummering	38
6	PD-modul.....	39
6.1	Beskrivelse af PD-modul	39
6.2	Evaluering af PD-modulet	41
6.3	Samlet vurdering af PD-modulet.....	44
7	Input til lærer- og efter-/videreuddannelse	45
8	Formidling af resultater	48
8.1	De regionale kurser i samarbejde med Danmarks Lærerforening	49
8.2	Landsdækkende konference	51
8.3	Skriftlig formidling	52
8.4	Eksempel på opfølgning.....	53
9	Bilag 1: Formidling af resultater	54
9.1	Oplæg og kurser.....	54
9.2	Udbredelse i grunduddannelsen samt efter- og videreuddannelse	56
9.3	Ekstern deling	57
9.4	Artikler og pressemeddelelser	57

1 Opsummering

Dette er den afsluttende evalueringsrapport for *projektet "Tidligere Sprogstart – Ny begynderdidaktik med fokus på flersprogethed"*, der er gennemført i et samarbejde mellem Københavns Kommune (Børne- og ungdomsforvaltningen), Københavns Universitet og Københavns Professionshøjskole.

Projektet har haft til formål både at udvikle undervisningsmateriale til den tidligere sprogstart i engelsk, tysk og fransk og at udvikle de deltagende læreres didaktiske praksis i den tidligere sprogstart i engelsk (1. klasse) og tysk/engelsk (i 5. klasse).

Nærværende evaluering analyserer projektets evne til at opnå målindfrielse og resultater for både tilknyttede lærere og deltagende elever samt analyserer projektets materialeudvikling og formidling af det udviklede materiale. Graden af målindfrielse og opnåede resultater er vurderet i forhold til projektbeskrivelsens mål og aktiviteter.

1.1 Målindfrielse og resultater - lærerne

Projektet har fokuseret på at udvikle tre grupperes didaktiske praksis samt at involvere lærergrupperne med henblik på at udvikle og teste undervisningsmaterialet til den tidligere sprogstart:

- En gruppe på 20¹ lærere fra fem københavnske skoler, hvoraf 10 har undervist i engelsk, 5 i fransk og 5 i tysk. Disse 20 lærere indgår i udviklingen af det første udkast af undervisningsmateriale, modtager faglig feedback fra projekts fagkonsulenter (undervisere fra Københavns Universitet og Københavns Professionshøjskole) og har gennemført et PD-modul. Denne gruppe af 20 lærere er projektets primære gruppe, idet denne gruppe er bærende i alle projektets faser, herunder i forhold til udvikling af undervisningsmateriale
- En gruppe på 40 lærere, som modtager udkast til undervisningsmateriale med henblik på at anvende dette og give feedback til projektet. Prototypen af materialet er som anført udviklet i et samarbejde mellem projektets undervisere og de 20 lærere. Gruppen af 40 lærere har anvendt materialet, evalueret dette og givet feedback. Denne feedback har indgået til kvalificering af den endelige udgave af undervisningsmaterialet
- En gruppe på 300 lærere, som præsenteres for materialet på en række regionale temamøder bredt geografisk fordelt i Danmark, arrangeret i et samarbejde med Danmarks Lærerforening. Respons fra denne gruppe af 300 lærere indgår tillige i den endelige udformning af undervisningsmaterialet

¹ I rapporteringen anvendes betegnelsen "20 lærere" på trods af, at lærergruppen er på 18 lærere på grund af frafald i såvel fransk- som tyskgruppen. Desuden medvirker 2 lærere fra skolerne med understøttende input (dansk som andetsprog og feedback).

Den primære gruppe i projektet er de 20 københavnske lærere, som siden foråret 2016 har været med til at udforme materialet, har fået egen praksis udviklet og evalueret, gennem en omfattende observation og feedback samt afsluttet projektdeltagelsen med at gennemføre et PD-modul, som alle lærere har bestået.

De 20 lærere har gennem projektet udviklet egen didaktisk praksis i et betydeligt omfang og har endvidere omsat egne og gruppevise erkendelser til gavn for udviklingen af undervisningsmaterialet. Udviklingen af lærernes didaktiske praksis er dokumenteret gennem fagkonsulenternes evaluering af lærernes praksis, lærernes selvevaluering, eksamen i PD-modulet, gennem positiv respons fra eleverne i kvalitative dialoger samt gennem resultater i test af det faglige niveau blandt de 5 skolers elever. Testresultaterne er sammenlignet med en kontrolgruppe, der består af en række skoler i Aarhus Kommune.

1.2 Målfrielse og resultater - eleverne

Resultater af testen – gennemført i maj-juni 2018 – blandt elever på de københavnske skoler, som deltager i projektet, er sammenlignet med elever fra aarhusianske skoler (kontrolgruppe). Projekts evaluering af testresultaterne har vist, at eleverne på de københavnske skoler har klaret sig signifikant bedre i engelsk, sammenlignet med resultaterne for de aarhusianske elever.

Tilsvarende anfører projektet, at testresultaterne for de københavnske elever i tysk generelt er bedre, end de aarhusianske elevers resultater i tysk. Hvad angår testresultater i fransk, anfører projektet, at der ikke er signifikante forskelle på testresultaterne mellem de københavnske og aarhusianske elever. Tilmed er det i forhold til elever, der modtager fransk i 5. klasse anført fra projektets side, at da der er relativt få elever i testen i fransk (der er et samlet N på 53), ligger antallet af elever i underkanten af det ønskede antal elever, hvorfor denne del af testen ikke giver valide svar.

Det skal bemærkes, at der i testene ikke er tale om en måling af elevernes faglige progression, men derimod et øjebliksbillede af den faglige kunnen blandt eleverne i slutningen af skoleåret 2017/2018. Når der alene er tale om et øjebliksbillede skyldes dette, at en tidligere test i 2017, som blev gennemført med henblik på at måle baseline (til brug for udgangspunktsmåling i forhold til måling af faglig progression hos eleverne både i de københavnske skoler og i kontrolgruppen) ikke lykkedes, hvorfor en evaluering, der dokumenterer den faglige progression er fravalgt af projektets ledelse.

Baggrunden for dette fravalg af testen fra 2017 er, at for mange data ikke kunne anvendes, grundet vanskeligheder med at afvikle testen (mangelfuld instruktion af elever, tekniske vanskeligheder for eleverne i forhold til password mv.).

Evalueringen af elevernes faglige progression, som skitseret i projektbeskrivelsen, er følgelig ikke gennemført i sin fulde udstrækning. Der foreligger i stedet en evaluering af det øjeblikkelige faglige niveau for eleverne, der ikke er korrigeret for socioøkonomisk baggrund, men som giver et øjebliksbillede af elevens faglige niveau. Dette betyder, at den aarhusianske kontrolgruppe - som er udvalgt af projektet - har begrænset værdi for en kvalificeret vurdering af elevernes udbytte af undervisningen.

Elevernes egne kvalitative udsagn (elever på de københavnske skoler) er entydigt positive, dokumenteret gennem projektets sammenfatning af projektets skolevise kvalitative dialog med børnene. Det er tillige lærernes egen vurdering, at undervisningsmaterialet har inspireret og motiveret børnene.

Selv om evalueringen af elevernes faglige resultater således ikke på alle måder har levet op til projektbeskrivelsens evalueringsmål, tyder udsagn fra elever, lærere og projektets fagkonsulenter samt projektledelsen på, at elevernes faglige resultater er positive.

1.3 Materialeudvikling

Projektet har udarbejdet i alt fem undervisningsforløb indenfor hvert fag. Forløbene bygger på internationale praksisanbefalinger til den tidligere sprogstart, på flersprogethedsdidaktik, indtager digitale læremidler og er formuleret ud fra et princip om læringsmålsbevidst undervisning.

Sprogportfolioen – som er udarbejdet i en papirversion og en digital udgave - er med til at synliggøre, hvad den enkelte elev har lært i de fem undervisningsforløb for hvert fag, mens sprogpasset har til formål at styrke elevernes sproglige opmærksomhed, sproglige anerkendelse og glæde ved sprog.

Der er endvidere udarbejdet årsplan for fagene. Årsplanen viser, hvordan undervisningsforløbene kan indgå i planlægningen af et helt års undervisning og understøtte elevernes læring. Herudover er der udarbejdet en række sproglege, som er at finde på sprogleg.dk, en række videoer med introduktioner til centrale publikationer samt en lang række samlinger af anvendte præsentationer (workshops, konferencer, oplæg mv.)

Materialet er udviklet og løbende testet af først og fremmest de 20 lærere. Dette er sket gennem workshops, som indledes i maj-juni 2016. De enkelte workshops havde tillige deltagelse af fagkonsulenter fra projektet, således at der massivt tilførtes ressourcer til workshops. Lærerne har løbende fremført idéer til temaer, indhold og vinkler samt løbende afprøvet materialet. Fagkonsulenterne har været drivende i den skriftlige formulering og udvikling af materialet – samt været ansvarlig for indarbejdelse af respons fra lærerne.

Processen har betydet, at der har været et tæt samarbejde mellem lærere og fagkonsulenter om udvikling af materialet. Denne kombination af praktikere og teoretikere har haft stor betydning for indhold, afgrænsning og formulering af materialet. Lærerne har under hele forløbet fastholdt et ejerskab til materialet, samtidig med at fagkonsulenterne har været aktive i processen og i den konkrete produktion af materialet.

1.4 PD-modul

PD-modulet gennemførtes i efteråret 2017 blandt 20 lærere. Alle lærere, som gennemførte modulet bestod eksamen med høj karakter, idet gennemsnittet blev 11,1.

PD-modulet fokuserede på den teoretiske bevæggrund for projektets fokus på begynderdidaktik med fokus på flersprogethed. Undervisningen beskrev således den teoretiske ramme for projektarbejdet og gav lærerne mulighed for teoretisk at knytte an til den praksis, som lærerne i samarbejde med fagkonsulenterne har fremmet.

Nogle lærere har givet udtryk for, at det ville være ideelt at have haft kurset først, dvs. først opnå et indblik i den grundlæggende teori og dernæst få mulighed for at omsætte teori til praksis. Omvendt har projektet givet mulighed for, at den enkelte lærer har reflekteret over egen praksis ved at sætte denne ind i en ny teoretisk ramme.

Lærerne har overfor evaluator givet udtryk for, at kurset har været krævende, både tidmæssigt og intellektuelt. Flertallet af lærerne finder, at det har været en fordel, at man ikke indledte med dette kursus, men at lærerne i stedet deltog i kurset i projektets fase 3, hvilket muliggjorte, at den enkelte lærer individuelt og skolevist kunne reflektere over egen praksis og dermed knytte an til de efterfølgende muligheder for at knytte teori og praksis sammen.

1.5 Formidling af resultater

Projektet har resulteret i en mangesidet formidling af resultaterne. Formidlingen omfatter følgende typer:

- *Oplæg og kurser*, eksempelvis et 12 timers kursus om begynderdidaktik i engelsk, fransk og tysk med fokus på flersprogethed for Københavns Kommune. Et kursus i begynderundervisning er endvidere gennemført af projektet for Fredensborg Kommune i engelsk og i Ballerup Kommune i både engelsk og tysk
- *Videnspredning i grunduddannelse og efter/videreuddannelse* i form af blandt andet PD-modulet, der er udbudt i hele landet, integration af praksisanbefalinger i grunduddannelserne på Københavns Professionshøjskole (engelsk, fransk, tysk og dansk som andetsprog)
- *Inddragelse af projektets erkendelser og praksisanbefalinger i undervisningen (grunduddannelsen)*, fremmet af projektets faglige konsulenter
- *Ekstern videndeling* gennem folkeskolen.dk, Facebook (faglig sparring for tysklærere med 3.601 medlemmer, tysklærerforeningen for grundskolen med 2.738 medlemmer og engelsklærerne med 8.917 medlemmer) og EMU (Danmarks læringsportal med 6.090 medlemmer)
- *Artikler og pressemeddelelser* omfattende online bogpublikation om tidligere sprogstart og flersprogethedsdidaktik samt korte artikler om tidligere sprogstart, flersprogethedsdidaktik samt øvrige projektpublikationer

Formidlingen er dels omfattende, dels bruges forskelligartede medier med henblik på at nå en stor målgruppe, dels forventes formidlingen at fortsætte efter projektets afslutning, hvilket samlet set betyder, at der er mulighed for at udbrede undervisningsmaterialet til mange nye skoler i og uden for Københavns Kommune. Potentielt er der dermed for projektet en realistisk mulighed for at indfri målsætningen for projektet om at bidrage til et nationalt løft i den tidligere sprogstart, hvilket tillige vurderes i resumeets afsluttende afsnit 1.7.

Der kan konstateres meget forskelligartede tilgange til at udbrede projektets erkendelser og konkrete undervisningsmateriale. Strategien er således, at "lade 1.000 blomster blomstre" og ad den vej få udbredt projekts materiale. Et alternativ til overvejelse er, at der fremadrettet aftales mellem Fonden og Københavns Kommune en mere systematisk udbredelse af begynderdidaktikken på alle skoler i Københavns Kommune, dvs. der aftales et fælles tiltag, som bæres ud til alle skoler. På denne måde bliver udbredelsen mindre frivillig og mere struktureret – dvs. i højere grad båret af et ønske om at systematisk at sprede erfaringer med begynderdidaktikken med tilhørende, understøttende materiale for at sikre et samlet løft. Dette alternativ er relevant at overveje, idet Københavns Kommunes deltagelse – på baggrund af de opnåede erfaringer - kunne være en driver for at sikre et nationalt løft.

1.6 Overordnet beskrivelse af proces og aktiviteter

Gruppen med 20 lærere er centrale for en forståelse af processerne og resultaterne i projektet. Gruppen har udvist et stort engagement og gejst i forhold til at indfri projektets mål om både didaktisk kompetenceopbygning hos de deltagende lærere selv, og samtidig at bidrage til udviklingen af et nyskabende undervisningsmateriale til den tidligere sprogstart i både engelsk, tysk og fransk.

De 20 læreres input har i høj grad bidraget til udvikling af undervisningsmaterialet. Lærerne har gennem deres arbejde i både undervisningssituationen, gennem kollegial sparring samt gennem samarbejdet på de gennemførte workshops og seminarer bidraget til projektets indfrielse af sine mål.

Projektledelsen har løbende taget initiativ til at sikre de bedst mulige rammer for projektets fremdrift, herunder taget initiativer til justering af projektets indsats og prioritering af ressourcer. Disse justeringer omfatter blandt andet afholdelse af en ekstra seminardag for de 20 lærere gennem fremrykning af aktiviteter, øget fokus på opfølgning og sparring med fagkonsulenter i forhold til tysk- og franskgruppen samt fokus på observation og feedback fra projektledelsen i foråret 2017, med henblik på både at sikre, at fagkonsulenterne yder feedback og observation i et tilstrækkeligt omfang.

Projektledelsen har sikret, at der er ekstra tyskfaglige indsatser (gennem det faglige projektteam) i tyskgruppen med henblik på at understøtte tyskgruppens arbejde, idet der – i lighed med franskgruppen - har været et frafald blandt de deltagende lærere.

Københavns Kommune har ligeledes gennem hele perioden støttet processerne i projektet. Både skoleledere og forvaltning har bakket op om projektet, hvilket har været en central forudsætning for de resultater, der er skabt i projektperioden.

1.7 Projektets målfrielse – en overordnet vurdering

Overordnet vurderet har projektet gennem det udviklede undervisningsmateriale skabt rammerne for et nationalt kompetenceløft inden for tidligere sprogstart og flersprogethedsdidaktik samt leveret input til en fremtidssikring af sproglæreruddannelsen i Danmark. Der foreligger fem undervisningsforløb for hvert af de tre fag, understøttet af vejledninger, årsplaner mv., som udgør et komplet tilbud til de lærere, der underviser i den tidligere sprogstart, omfattende et sammenhængende og forskningsbaseret emnevalg, begynderdidaktik med fokus på flersprogethed samt konkret undervisningsforløb med vejledninger for hele skoleåret.

Tillige er det lykkedes at udvikle den didaktiske praksis hos de deltagende lærere. Gennem denne udvikling af den didaktiske praksis har det været muligt for lærerne både at udvikle egen praksis og bidrage til udvikling af undervisningsmaterialet, ved at afprøve og efterfølgende udvikle dette.

En omfattende skriftlig og mundtlig formidling indebærer, at der er skabt netværk for dialog og yderligere faglig udvikling, således at en udbredelse af materialet forventes at udvikle sig på frivillig basis.

På to områder synes projektet ikke at have indfriet projektansøgningens mål til fulde: Det gælder dels i forhold til at måle elevernes faglige progression med aarhusianske elever som kontrolgruppe, dels i forhold til at udvikle digitale læremidler med apps mv. i det omfang, som projektbeskrivelsen oprindeligt lagde op til.

Samlet set har projektet indfriet de overordnede mål og tilmed - i forhold til det foreliggende undervisningsmateriale og udbredelsen af dette - overopfyldt målene fra projektansøgningen. Overopfyldelsen er sikret gennem antallet af forløb (i alt 5 pr. fag) samt gennem forløbenes kvalitet i både omfang, formidling, vejledninger og perspektivering.

I forhold til sikring af de to overordnede mål om 1) at skabe et nationalt løft til kompetenceudviklingen og 2) samtidig udvikle lærernes didaktiske praksis, vurderer evaluator, at projektet har modelværdi i forhold til at vise i praksis, hvordan en innovativ udviklingsproces - med workshops, seminarer, fagkonsulenternes opsamlings, lærernes praksisnære test af materiale, PD-modul og individuelle feedback fra fagkonsulenterne til lærerne - både kan skabe fornyelse i lærernes begynderdidaktik og parallelt hermed skabe et fornyende undervisningsmateriale til den tidligere sprogstart.

2 Overordnet beskrivelse af projektforsløbet

2.1 Fase 1: Projektstart i foråret 2016 til juni 2016

Baselineseminar

Projektets kick off gennemførtes som et baselineseminar i foråret 2016. Baselineseminaret bidrog til at skabe et fælles billede af mål, rammer, indhold, roller og indsatser i projektet. På baselineseminaret udvikledes en inspirationscheckliste, som yderligere blev foldet ud på de enkelte workshops for engelsk, tysk og fransk frem til juni 2016.

Baselineseminaret gav med andre ord en god start for projektet, hvilket evalueringen af seminaret understregede:

- 87 % var tilfredse/fuldt ud tilfredse med seminaret
- 81 % var enige/meget enige i, at seminaret var præget af en positiv atmosfære
- 95 % var enige/meget enige i, at der var en god balance mellem input og drøftelser
- 94 % fandt, at det lykkedes at skabe en overordnet forståelse af projektets formål, metodiske tilgang og aktiviteter
- 86 % fandt, at det i høj grad/i meget høj grad lykkedes at skabe et fælles refleksionsrum for projektet
- 86 % fandt, at det i høj grad/i meget høj grad lykkedes at italesætte og diskutere i skole- og sprogteams lærernes særlige viden, interesser og erfaringer, herunder udfordringer ift. projektets centrale tematikker
- 47 % finder, at det i høj grad/i meget høj grad er lykkedes at påbegynde en konkretisering af projektets organisatoriske forankring på skolerne gennem drøftelser i skoleteams og i ledelsesgruppen. 25 % svarer i nogen grad og 8 % i mindre grad. De resterende 19 % anfører, at de ikke kan udtale sig om det

Det fremgår af ovenstående, at evalueringen af den organisatoriske forankring var knap så positiv vurderet, sammenlignet med de øvrige evalueringsspørgsmål. Dette førte til, at projektlejelsen mødtes med skolelederne primo august omkring sikring af tæt organisatorisk forankring og dialog om, hvordan ledelsens rolle og forventninger kunne udfoldes i projektet.

Workshop med lærere, faglige konsulenter og eksperter

I maj-juni gennemførtes workshops, som havde til formål at udvikle undervisningsmaterialet.

Workshop - engelsk

På workshoppen drøftedes erfaring med undervisning og der videndeltes, mere end der produceredes materiale. Produktionen af materiale skete efterfølgende i projektgruppen – og tog udgangspunkt i workshoppens videndeling samt projektets ekspertviden.

Der udarbejdedes en opsamling efter baselineseminaret i form af en inspirationstjekliste, der byggede på 20 praksisanbefalinger, som præsenteredes uddybende på workshoppen. Der var tale om et arbejdspapir og dialogredskab, som lærerne skulle fokusere på løbende ift. gennemførelse af undervisningen.

Workshop – tysk

Der drøftedes indledningsvist udformning af årsplan med afsæt i FFM og praksisanbefalinger. I lighed med fokus i engelskworkshoppen blev der lagt vægt på at skitsere emner i årsplanen, der forventedes at interessere og motivere eleverne.

Relevansen i at tage udgangspunkt i færdigheds- og vidensmål fra Undervisningsministeriet drøftedes. Ikke alle lærere var overbeviste om, hvorvidt Undervisningsministeriets fælles mål er relevante som input, idet "lærerne indfrier dem på egen hånd".

Det er interessant, at de deltagende lærere i lange perioder var lyttende og afventende. Der var stor forskel i forhold til engelskworkshoppen (og også efterfølgende franskworkshoppen, jf. nedenfor vedr. franskworkshop), hvilket var et opmærksomhedspunkt. Tyskgruppen har således krævet et betydeligt indspark fra den tilknyttede fagkonsulent i løbet af projektforløbet.

Workshop - fransk

Processmæssigt gennemførtes denne workshops anderledes end de to øvrige, idet workshoppen bar præg af en styret dialog (identisk med en undervisningstime, hvor underviseren er omdrejningspunkt). Der var tillige stor forskel på de tre deltagende læreres erfaringer og faglige input.

Processen mellem lærerne var udmærket, og der var stor villighed til at hjælpe hinanden på workshoppen og mellem workshops. Én af lærere havde et betydeligt og omfattende, afprøvet egenudviklet materiale med, som kunne bruges i det videre arbejde. Lærerne aftalte at finde tid til at drøfte materiale og årsplaner, og dermed inspirere hinanden.

Der var en positiv og undersøgende atmosfære i workshoppen. Én af lærerne øsede af sin viden, og viste hvordan målformulering kan gennemføres i praksis gennem præsentation af eget materiale. Eksistensen af dette materiale betød, at franskworkshoppen fra første færd havde et betydeligt skriftligt funderet grundlag at arbejde ud fra. Lærerne nåede således langt på workshoppen og alle havde forberedt sig godt inden workshoppen.

Opmærksomhedspunkter på tværs af workshop

Under de enkelte workshops var det tydeligt, at både lærere og fagkonsulenter agerede forskelligt. Nogle af lærerne var meget forberedte, deltagende og talende, andre var mere tøvende og afventende. Det blev følgelig tydeligt for projektledelsen, at denne skulle prioritere at få alle lærere med for at fastholde opbakningen. Det er ligeledes et opmærksomhedspunkt, at processerne i de enkelte workshops er forskellige, hvilket blandt andet skyldes forskellige roller og tilgange til udvikling hos både fagkonsulenter og lærere. Alle workshops og de mellemliggende aktiviteter munder dog ud i resultater i den afsluttende fase af projektet, hvilket betyder, at der ikke umiddelbart er basis for at fremhæve processer i de enkelte workshops og processer fremfor andre.

2.2 Fase 2: August 2016 til januar 2017

Målet med fase 2 var at udvikle nye sprogdidaktiske metoder og undervisningsmaterialer til at løfte den tidligere sprogstart, i tæt samarbejde mellem lærerne og de faglige konsulenter.

De konkrete resultater var desuden at sikre et kompetenceløft af de involverede lærere, dels forestå udvikling af et nyt modul i den pædagogiske diplomuddannelse på baggrund af relevant forskning og den viden, der genereredes gennem udvikling og afprøvning af sprogdidaktiske metoder og best practice.

Det er en generel oplevelse i fase 2, at de gennemførte seminarer og workshops dannede en god ramme for at udvikle undervisningsmaterialet. Langt de fleste lærere gav dog samtidig udtryk for, at der var for lidt tid på workshops og seminarer til at udvikle materialet tilbundsgående og til at tænke innovativt. Dette betød, at nogle af lærerne arbejdede videre med materialet efter workshops og seminar, og at de faglige konsulenter måtte gennemføre efterbehandling af ideerne.

Generelt udtrykte lærerne også i fase 2 begejstring for projektets indhold og mål, og projektlejelsen fik i den forbindelse megen ros. Tidspresset betød således ikke, at lærerne vendte ryggen til projektet. Mange lærere betragtede projektet som et væsentligt fagligt løft til deres didaktiske praksis, hvilket hovedparten af lærerne præcist gav udtryk for. Enkelte lærere anførte dog, at de på workshops ikke havde udviklet sig fagligt i en grad, som de havde ventet. Overordnet gav de dog stadig udtryk for tilfredshed med de gennemførte workshops.

Et seminar i januar 2017 vurderedes at være klart bedre end de første. Dette skyldtes, at det oplevedes, at der på januar 2017-seminaret havde været en bedre fordeling mellem oplæg og egentlig produktion, men samtidig var det dog stadig – som anført ovenfor – en generel opfattelse af, at tiden til udvikling af nye lektionsforløb fremstod som presset og forceret. Nogle lærere gav udtryk for, at *”man har jappet sig lidt igennem et planlægningsarbejde”*.

Planlægningsforløbet for engelsk er på nogle af skolerne blevet beskrevet som mindre hensigtsmæssigt, idet lærerne blev fordelt i flere grupper, hvilket betød at sammenhængen mellem forløbene ikke blev tilstrækkelig klar for de involverede lærere.

Nogle lærere var endvidere af den opfattelse, at da program og aktiviteter var så tætpakkede, var der ikke tilstrækkelig tid til diskussion og kritik. Enkelte fandt på dette tidspunkt i processen, at de var kommet i tvivl om, hvordan grupperne kunne nå i mål og kunne tilvejebringe et materiale, der var unikt og ikke set før på markedet for undervisningsmaterialer, der er rettet mod målgrupperne. Flere lærere - på tværs af grupperne - anførte, at de savnede input og inspiration mellem grupperne, hvilket kunne kompensere for tidspresset på seminarerne.

Udviklingsforløb med observation og sparring

Projektledelsen og lærerne oplevede samstemmende, at forløbene med observation, sparring og feedback har været værdifulde for lærernes didaktiske udvikling. Dog anføres det fra lærerside, at de på daværende tidspunkt i fase 2 har haft relativt få forløb, dvs. langt fra de 11 forløb, der ifølge projektansøgningen skulle gennemføres i fase 2. Projektledelsen udviklede på den baggrund en plan for gennemførelse af observationer frem til 1. juli 2017, som sikrede, at 11 observationer blev nået. Dette gennemførtes ved følgende fordeling: Syv didaktiske samtaler med den faglige konsulent, én samtale med FSD/DSA-konsulenten og tre virtuelle didaktiske samtaler med digitaliseringsekspertter.

En del lærere har givet udtryk for, at de har haft et stort udbytte af sparringen i forhold til deres undervisning og klasserumsledelse. Det betragtes af de fleste som en gave at blive observeret og efterfølgende indgå i drøftelser af undervisningsforløbet.

Som en del af lærernes dokumentation er der anvendt logbøger, som omfattede lærernes refleksioner over de gennemførte undervisningsforløb. Logbøgerne overdrages til gruppen af 40 lærere med henblik på at vejlede og give råd, når denne gruppe af 40 lærere tog over med henblik på at videreudvikle undervisningsmaterialet gennem egne undervisningsforløb.

Brugen af logbøger har vist sig at være meget forskellig blandt de 20 lærere, hvilket blandt andet beroede på, at der har været adgangsproblemer med at blive logget på projektets ressourcecenter. Nogle lærere har været meget disciplinerede i brugen af logbøgerne, og enkelte lærere har tilmed orienteret sig i andre læreres erfaringer nedfældet i deres logbøger. Andre lærere har stort set ikke brugt logbogen. Det skyldtes blandt andet, at nogle af lærerne ikke har været klar over, hvad logbøgerne skulle bruges til.

Projektets skriftlige resultater

Projektledelsen har en positiv vurdering af de skriftlige resultater af projektet i fase 2, hvilket omfattede følgende:

- Det udarbejdede materiale (eksemplariske undervisningsforløb og eksemplariske årsplaner)
- Fokus på digitale læremidler
- Vurdering af status for peer-review af skriftlige resultater
- Den løbende udarbejdelse og kvalitetssikring af undervisningsmateriale og årsplaner

Lærerne har – som anført ovenfor - i en del tilfælde oplevet at være under tidsmæssigt pres i forbindelse med udarbejdelse af undervisningsmaterialet. Nogle lærere gav udtryk for, at det planlagte review af det skriftlige materiale forventedes at blive afgørende for, at de udarbejdede materialer ved projektets afslutning i fase 4 kunne hæve sig markant over eksisterende. De pågældende lærere fandt således, at det skriftlige materiale endnu ikke i fase 2 var på det ønskede høje niveau. Der var følgelig behov for, at projektledelsen adresserede tydeligt til lærerne, hvordan reviewprocessen fremover forventedes at spille sammen med lærernes indsats, hvilket projektledelsen tog initiativ til.

Der var tillige forskellige erfaringer med sprogpasset som en introduktion til faget og som inddrog både elever og forældre: Nogle skoler og lærere var meget glade for sprogpasset og fik involveret elever og forældre. Andre lærere og skoler brugte det stort set ikke.

De digitale læremidler er en central del af projektets samlede produkt. Fokus på en digitalisering af undervisningsmaterialerne er indgået i seminarerne med lærerne, uden dog at indgå direkte i gruppernes konkrete arbejde.

Dansk som andetsprog efterlystes at få en mere synlig indsats og tydeligere del af sparringen, med henblik på at styrke de skriftlige resultater (produkter). Der var i projektet generelt enighed om på dette tidspunkt i fase 2, at dansk som andetsprog i højere grad skulle være synlig, når der gennemførtes observationer.

Projektledelsen har tillige gennem det færdigudarbejdede review over internationale forskningsresultater sikret videnopbygning hos gruppen af 20 lærere ved at anbefale relevante artikler til lærerne.

Opmærksomhedspunkter ift. det videre forløb i projektet

Neden for er sammenfattet de opmærksomhedspunkter, som blev formuleret med udgangspunkt i erfaringerne fra sommeren 2016 til januar 2017:

1. Udarbejdelse og kvalitetssikring af endeligt materiale

Det blev anbefalet, at den fremtidige procedure for kvalitetssikring af skriftligt materiale, blev beskrevet tydeligere for interessenterne, med henblik at eksempelvis både lærere og konsulenter fik mere indsigt i, hvordan proceduren blev tilrettelagt – og hvordan de i givet fald skulle involveres.

Det blev endvidere anbefalet, at de deltagende lærere – både gruppen af 20 lærere og gruppen med 40 lærere – blev inddraget i størst mulige omfang i denne kvalitetssikring.

2. Øget fokus på observation, sparring og feedback

Det blev anbefalet, at observation, sparring og feedback gennemførtes efter samme model og med et synlig fokus for lærerne. Der er udsendt en model for feedback, men det syntes som om, at ikke alle brugte denne som tilsigtet. Københavns Kommunes egne erfaringer med observation, sparring og feedback kunne med fordel inddrages som inspiration.

3. Projekttilpasning (sårbarhed i sproggrupperne, sygdom og fravær etc.)

Der er løbende behov for tilpasning af aktiviteter i projektet, eksempelvis ved sårbarhed på grund af sygdom mv.

4. Dansk som andetsprog og flersprogsdidaktik

Dansk som andetsprog ønskedes fra lærernes side styrket i sparringen. En øget prioritering af udvikling af begynderdidaktikken i sprogundervisningen i de planlagte observationsforløb oplevedes som hensigtsmæssigt, med henblik på at imødekomme lærernes behov

Det er evaluators indtryk, at projektledelsen søgte at arbejde med alle ovenfor angivne opmærksomhedspunkter. Opmærksomhedspunkterne blev taget alvorligt – og dette var med til at sikre, at lærerne fortsat tog ejerskab til projekt og processer.

2.3 Fase 3-4: Februar 2017 til juni 2018

I fase 3-4 giver gruppen af 20 lærere fortsat udtryk for at være positive overfor deres didaktiske og faglige udvikling, som er skabt gennem projektets aktiviteter. Lærerne vurderede stort set for alles vedkommende på dette tidspunkt i processen, at det undervisningsmateriale, der p.t. forelå i første version i fase 4, i høj grad fornyede og inspirerede egen undervisning.

Endvidere var der positive udsagn fra gruppen af 40 lærere, som tydede på, at denne gruppe har taget materialet til sig allerede efter introduktionen til materialet på en workshop i august 2017. Gruppe 2 med de 40 lærere har således anført, at undervisningsmaterialet udfyldte et tomrum, set i relation til det eksisterende materiale for undervisning i den tidligere sprogstart.

Der er dog den nuancering, at indenfor for fransk vurderede nogle af fransklærerne, at der er udviklet materiale "på markedet", som ligeledes vurderedes at være en mulighed for undervisning i fransk i 5. klasse. Nogle af fransklærerne forventede på den baggrund at inddrage alternativt materiale, dvs. de vil udvælge dele af projektets undervisningsmateriale, men samtidig ikke nødvendigvis bruge det i den komplette form.

Opsummerende om lærernes vurdering af projektet – fase 1-4

Lærerne har entydigt givet udtryk for gennem evaluators interview med alle lærere i gruppen af 20 lærere, at projektet har været positivt for dem både fagligt og didaktisk. Projektet har givet lærerne en mulighed for et varigt løft i deres didaktiske praksis.

Endvidere var der bred enighed om i gruppen af 20 lærere, at det udviklede undervisningsmateriale har høj kvalitet, og at det er lykkedes i vidt omfang at få flersprogsdidaktik og til dels perspektivet med dansk som andetsprog til at indgå i materialet. Nogle lærere, der har få tosprogede elever i klassen, fandt det dog vanskeligt at anvende flersprogsdidaktik, idet relevansen forekom uklar for dem, grundet få tosprogede elever i klassen.

Øvrige lærere, med mange tosprogede elever, fandt det derimod befordrende læringsmæssigt, at der i materialet var et flersprogsdidaktisk perspektiv. Det gav de tosprogede elever en succesoplevelse – og det blev muligt for dem at inddrage deres forældre – og herigennem skabe en udbygget succesoplevelse. Tillige er fremhævet blandt nogle lærere, at flersprogsdidaktikken er relevant, også for etnisk danske børn. Den flersprogsdidaktiske tilgang i projektet oplevedes på den baggrund overvejende positiv blandt lærerne.

Lærerne har hidtil i høj grad anvendt egne erfaringer fra praksis og fra studiet, som er bearbejdet og anvendt i undervisningssituationen. Ved at deltage i projektet er anført - både blandt forholdsvis nyuddannede lærere såvel som af erfarne lærere - at der har været rum og plads til at udvikle sig, således at både holdning til undervisning og didaktisk adfærd er blevet ændret gennem projektet.

Arbejdet i faggrupperne for engelsk, tysk og fransk har både procesmæssigt og resultatmæssigt været positivt, idet der er skabt et kollegialt læringsrum på tværs af skolerne, som har udviklet et fælles sprog og en fælles tilgang til undervisningen og dennes tilrettelæggelse blandt de deltagende lærere. Ved at udvikle et forløb, som er konkret og praksisrettet har den enkelte lærer fået inspiration til, hvordan undervisningen kan tilrettelægges og styres fremadrettet. Den enkelte lærers didaktiske opmærksomhed er styrket.

De gennemførte workshops med deltagelse af lærerne, projektledelsen og fagkonsulenterne har dannet rammen om udvikling af undervisningsmaterialet. Generelt oplevedes forløbet i workshops som udfordrende, givtige, men også tidmæssigt pressede. Det har for nogle af lærerne været frustrerende, at tiden har været knap til at udvikle og gå i dialog indbyrdes.

For tysk har det blandt andet betydet, at den tilknyttede fagkonsulent har været drivende, herunder skrivende, for en betydelig del af materialet. Det betyder dog ikke, at lærerne har været dekoblet udviklingen af materialet, idet lærerne naturligvis løbende har forfinet dette gennem anvendelse i undervisningssituationen – og via deres løbende kommentering.

Materialet vurderes på nuværende tidspunkt at blive bedre, end det materiale, der p.t. er på markedet i engelsk og tysk. For fransk er der konkurrerende materiale, der af nogle af lærerne vurderes at være på samme niveau.

Desuden er der en række iagttagelser, som er centrale i en afsluttende evaluering at samle op på:

- De gennemførte feedbacksamtaler (observationerne) efter undervisningssituationen oplevedes af mange af lærere som krævende, grundet den tætte kobling mellem undervisning og sparring, der tidsmæssigt ligger i forlængelse af hinanden. Observationerne oplevedes samtidig som både meget kompetente og udviklende
- Kun en enkelt skole har udpeget en DSA-lærer til deltagelse i projektet. Denne lærer har haft et tæt samarbejde med fagkonsulenten, der er ansvarlig for projektets DSA-perspektiv, hvilket har været positivt. Samtidig efterlystes en faggruppe på DSA-området i lighed med de tre faggrupper i engelsk, tysk og fransk

- Gennem anvendelse af undervisningsmaterialet er nogle elever gået fra at være "flove over deres sprog" til at de også taler tyrkisk og urdu i klasselokalet. På denne måde har eleverne for manges vedkommende oplevet succesoplevelser i undervisningssituationen
- Der er forskellig erfaring blandt lærerne om sprogpasset's brugbarhed. Det er oplevelsen hos nogle af lærerne, at der bør afsættes tid på skolen til både at fokusere på sprogpasset i forhold til eleverne og endvidere involvere forældrene mere end hidtil, dvs. gennem en mere aktiv dialog om brugen og baggrunden for sprogpasset. Andre lærerne forventer ikke at bruge sprogpasset fremover

Ledernes vurdering af projektet

Lederne er generelt positive overfor de resultater, som lærerne har opnået gennem projektet.

Det er fremhævet fra lederside, at kombinationen af et samarbejde mellem skoler, professionshøjskoler og universitet har skabt en unik innovativ symbiose til gavn for både at udvikle lærernes didaktiske praksis og samtidig skabe nogle eksperimenterende rammer for at udvikle undervisningsmateriale, der skal anvendes bredere, dvs. både på skolen og i form af skabe et nationalt løft på landsplan.

Lederne har anført, at der har været for lidt tid afsat i projektet til lærernes deltagelse og forberedelse. Skolerne har reduceret lærernes undervisning med 3 lektioner ugentligt, for at muliggøre deltagerne en større grad af deltagelse i projektet, men det vurderes at have været for lidt.

Det var forventet fra ledelsesside ved projektets start, at dansk som andetsprog havde spillet en mere fremherskende rolle i projektet, blandt andet med deltagelse af én lærer med et DSA-perspektiv fra alle skoler. Andre blandt lederne har fremhævet, at DSA-perspektivet har skolen tradition for at håndtere, blandt andet gennem sprogkompetencecenter, hvorfor perspektivet ikke oplevedes at have manglet i projektet.

Generelt har lederne ikke haft en tæt føling med projektet. Der er eksempelvis ikke holdt regelmæssige møder med lærerne, hvilket skyldes travlhed og manglende forespørgsel fra lærernes side om at drøfte projektet med ledelsen.

Der er (foråret 2018) ikke taget ledelsesmæssige initiativer til at udbrede erfaringerne fra projektet på formaliseret vis til øvrige lærere på den enkelte skole. Projektresultaterne er således ikke systematisk indarbejdet i de professionelle læringsfællesskaber. I stedet afventes en uformel udbredelse af resultaterne til skolens øvrige lærere og klasser. Det er et synspunkt i den forbindelse, rejst fra ledelsesside, at det kunne have været et element i projektet selv at sørge for udbredelse.

Af øvrige udsagn og oplevelser, der er anført fra ledelseside, kan nævnes følgende:

- Samarbejdet med projektledelsen beskrives som positivt, idet man finder projektledelsen meget kommunikativ og kompetent
- Dog kunne testafviklingen af eleverne med fordel have været mere involverende i forhold til ledelsen med henblik på at involvere ledelsernes erfaringer i tilrettelæggelse af testsituationen. Ledelserne har således ikke været involveret i gennemførelse af testforløb
- Der har i styregruppen været forskellige vinkler og strategiske interesser. Ledere giver udtryk for, at specielt de projektnære temaer og drøftelser i styregruppen har været nyttige for lederne

Fagkonsulenternes vurdering af projektet

Fagkonsulenterne finder, at de 20 lærere har udviklet sig markant gennem projektet. Endvidere bemærkes, at også gruppe 2 med de 40 lærere har givet positive tilbagemeldinger på undervisningsmaterialet. Dette er et centralt udsagn, idet undervisningsmaterialet som bekendt skal kunne stå alene uden det udviklingsforløb, som den første gruppe af 20 lærere har gennemgået.

Faggrupperne har støttet hinanden på en god måde, meget er løftet nede fra, og endvidere er processen blevet understøttet i stort omfang af fagkonsulenterne, som har været både skrivende, udviklende og motiverende.

Det er lykkedes at udvikle et undervisningsmateriale, som kan bredes længere ud. Der er eksempelvis positiv respons fra både lærergruppe 1 og lærergruppe 2 i forhold til at anvende materialet. Lærerne i gruppe 2 så frem til at bruge materialet og kunne se perspektiverne i projektet. De har som bekendt hverken observationer, øvrigt samspil med fagkonsulenterne, eller PD-modul at støtte sig til.

Dansk som andetsprog har været vanskeligt at arbejde med ud fra projektbeskrivelsen, som har været bred i sin beskrivelse.

Det var nødvendigt reducere i antallet af didaktiske samtaler fra 11 til 8 pr. lærer blandt andet på grund af, at lærerne havde vanskeligt ved at indpasse 11 samtaler med fagkonsulenterne efter fagkonsulenternes observation. I stedet er gennemførtes – som anført tidligere - 7 didaktiske samtaler med den faglige konsulent, 1 samtale med FSD/DSA-konsulenten og 3 virtuelle didaktiske samtaler med digitaliseringseksperter

Samlet vurdering af udvikling i den didaktiske praksis

Vurderingen er samstemmende hos både lærerne og fagkonsulenterne, at lærernes didaktiske praksis er udviklet betydeligt gennem projektet.

Effekten af projektet har i forhold til eleverne blandt andet været, at eleverne giver udtryk for begejstring i forhold til de emner, som bliver taget op i undervisningen. Både tosprogede og etnisk danske børn har fået meget ud af undervisningsmaterialet og lærernes nyindretning af undervisningen.

Af øvrige pointer skal anføres:

- Lærerne har fået indsigt i, hvad der virker, og hvad der skal til eksempelvis i forhold til at gennemføre en realistisk planlægning af undervisning, hensigtsmæssigheden af at man bruger chunks etc., og at man skaber en fast struktur og ramme, samt sikrer gengældelige rutiner. Når den enkelte lærer oplever i undervisningssituationen at kunne se virkningen af projektets inspiration og anbefalinger, skabes der udvikling
- Flere lærere anfører endvidere, at de som en konsekvens af projektet er begyndt at arbejde mere med digitale læremidler, og at musik endvidere hyppigere indgår som en del undervisningen
- Lærerne arbejder mere med skift, som en konsekvens af projektet, dvs. skift i fokus sammen med eleverne hvert kvarter, fx i 5. klasse
- Det fremhæves endvidere bredt blandt lærerne og på tværs af faggrupperne, at de gennem projektet og specielt observationerne er blevet motiverede til at indgå i en kollega-til-kollega sparring, baseret på observation
- Projektet har hjulpet med til at strukturere undervisningen og være mere tydelig ift. læringsmål
- Fra ledelsesside er det anført, at en mere uformel udrulning af erfaringer og undervisningsmateriale kan forventes. Når undervisningsmaterialet opleves som værdiskabende og brugbart, vil erfaringerne blive udbredt gennem kollegial dialog og erfaringsformidling. Lærerne kan eksempelvis tage forløbet og undervisningsmaterialet op på skolens fagteammøder – og på denne måde vil der ske en udbredelse af materialet. Når lærerne kan se, at det påvirker praksis positivt hos en kollega, så rulles projektets erfaringer ud
- Andre ledere har efterlyst en samlet drøftelse af, hvordan erfaringerne fra projektets kan forankres på skolen. Der er således behov for en samlet formidlingsstrategi, som både relaterer sig til skolerne på mikroniveau og endvidere har aktiviteter, der på makroniveau kan sikre et nationalt løft

2.4 Praksisanbefalinger

På den afsluttende konference 24.-25. maj 2018 præsenterede projektet en række praksisanbefalinger, som tog udgangspunkt i forskningsbaserede erfaringer om tidligere sprogstart.

Praksisanbefalingerne fokuserer både som praksisanbefalinger for tidligere sprogstart generelt, flersprogethedsdidaktik og DSA som dimension i fremmedsprogsundervisningen, læringsmålsbevidst undervisning og praksisanbefalinger om digitale læremidler.

Praksisanbefalingerne er nærmere belyst i afsnit 5.2.

3 Målfrielse og resultater - lærerne

Projektet har fokuseret på at udvikle tre gruppers didaktiske praksis samt at involvere lærergrupperne med henblik på at udvikle og teste undervisningsmaterialet til den tidligere sprogstart:

- En gruppe på 20 lærere fra fem københavnske skoler, hvoraf 10 har undervist i engelsk, 5 i fransk og 5 i tysk. Disse 20 lærere indgår i udviklingen af det første udkast af undervisningsmateriale, modtager faglig feedback fra projekts fagkonsulenter (undervisere fra Københavns Universitet og Københavns Professionshøjskole) og har gennemført et PD-modul. Denne gruppe af 20 lærere er projektets primære gruppe, idet denne gruppe er bærende i alle projektets faser, herunder i forhold til udvikling af undervisningsmateriale
- En gruppe på 40 lærere, som modtager udkast til undervisningsmateriale med henblik på at anvende dette og give feedback til projektet. Prototypen af materialet er som anført udviklet i et samarbejde mellem projektets undervisere og de 20 lærere. Gruppen af 40 lærere har anvendt materialet, evalueret dette og givet feedback. Denne feedback har indgået til kvalificering af den endelige udgave af undervisningsmaterialet
- En gruppe på 300 lærere, som præsenteres for materialet på en række regionale temamøder bredt geografisk fordelt i Danmark, arrangeret i et samarbejde med Danmarks Lærerforening. Respons fra denne gruppe af 300 lærere indgår tillige i den endelige udformning af undervisningsmaterialet

3.1 Lærernes faglige udvikling over tid

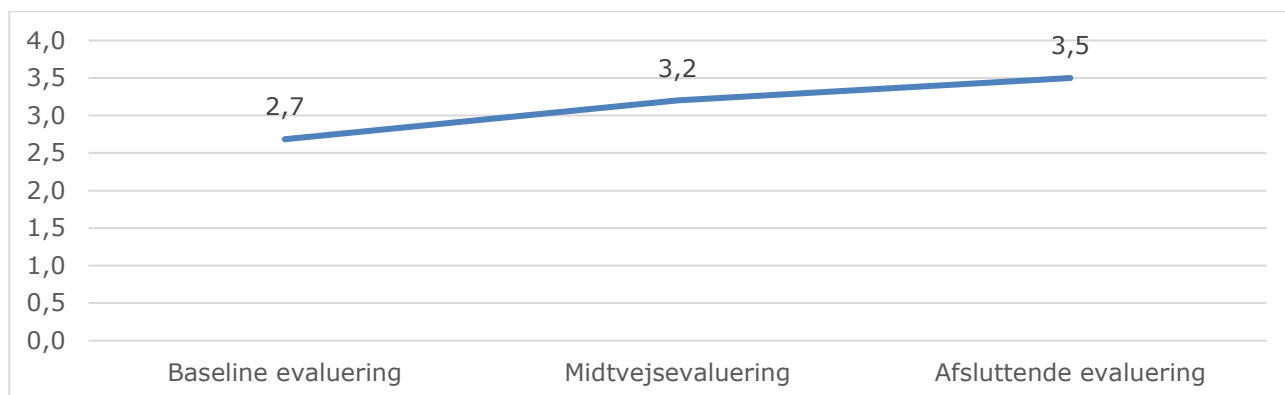
Nedenfor er angivet resultater af en selvevaluering blandt gruppen af 20 lærere, som projektledelsen har stået for. Gruppen af 20 lærere har således svaret på de samme spørgsmål ved projektets start (baseline), midtvejs i forløbet (kaldet midtvejsevalueringen) samt ved projektets afslutning (den afsluttende evaluering).

Svarkategorier har i nedenstående figurer været "i meget høj grad", "i høj grad", "hverken i høj eller lav grad", "i lav grad" og "i meget lav grad". Med henblik på en ensartet fremstilling er disse svarkategorier omdannet til en sammenlignelig skala ved at give svarkategorierne følgende cifre:

- 4 point for svaret "I meget høj grad", dvs. 4 er maksimum i nedenstående figurer
- 3 point for svaret "I høj grad"
- 2 point for svaret "Hverken i høj eller lav grad"
- 1 point for svaret "I lav grad"
- 0 point for svaret "I meget lav grad", dvs. 0 er minimum i nedenstående figur

En middelværdi i nedenstående figur er således 2:

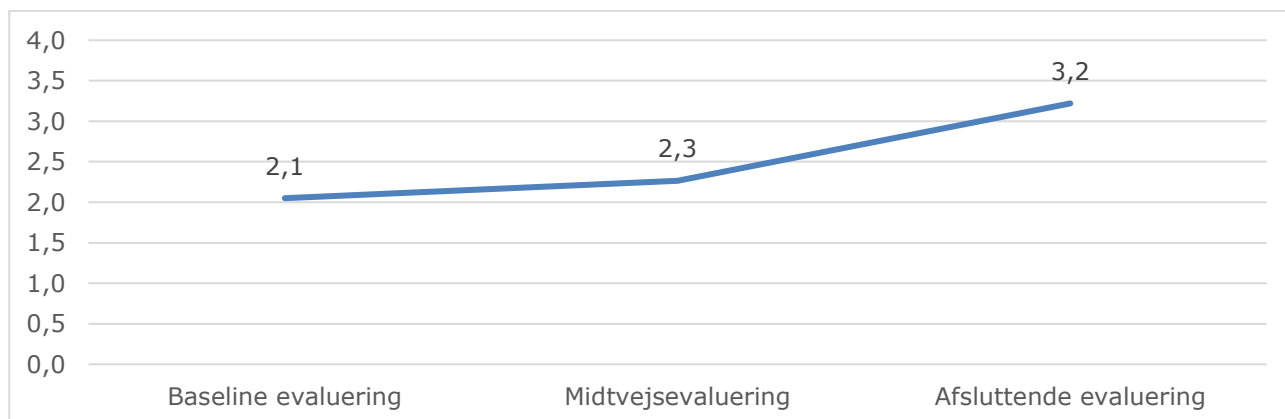
Figur 1 I hvilken grad føler du dig rustet til at varetage undervisningen?

Ovenstående kurve anviser progressionen i lærernes vurdering af, hvor godt de føler sig rustet til at varetage undervisningen i engelsk, fransk og tysk. Der kan konstateres en klar positiv udvikling i takt med projektets udvikling.

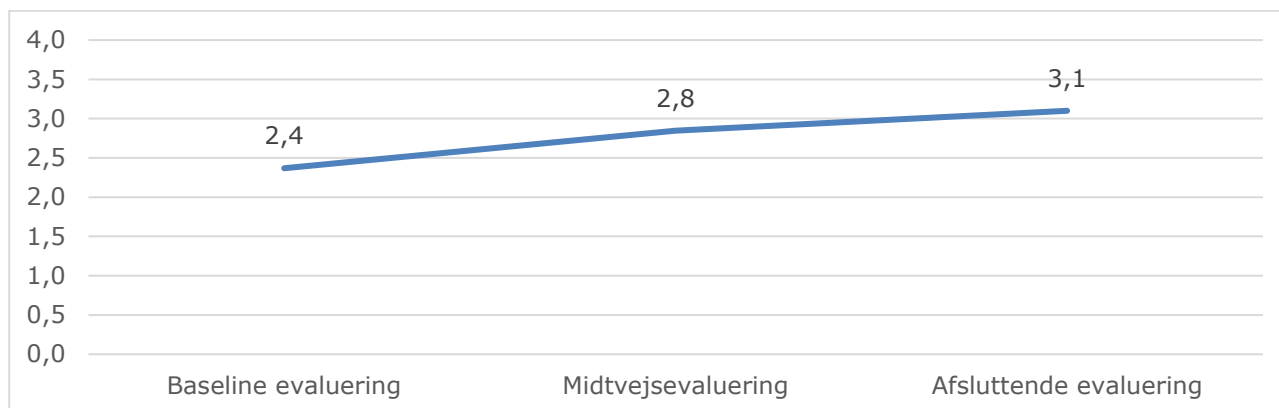
Nedenfor er angivet udviklingen i lærernes viden inden for flersprogethedsdidaktik. Der er en markant progression fra 2,1 til 3,2, hvilket vidner om, at projektet er lykkedes med at udbygge lærernes faglige viden om den basale didaktik i flersprogethed.

Figur 2 Vurder i hvilken grad du har en viden inden for Flersprogethedsdidaktik

Der er ligeledes konstateret en positiv progression i lærernes viden inden for læringsmålsbevidsthed, hvilket fremgår af nedenstående figur. Om end mindre sammenlignet med progressionen i viden inden for flersprogethedsdidaktikken.

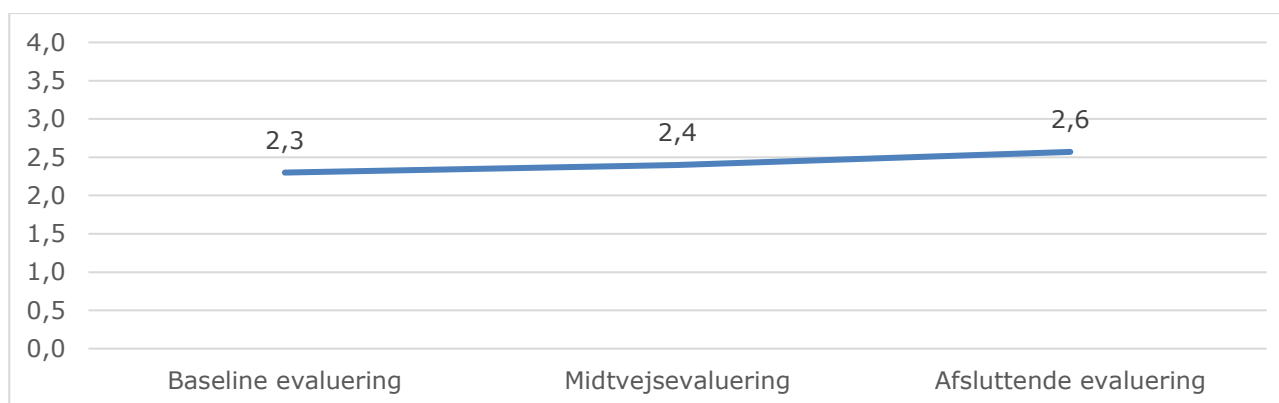
Figur 3 Vurder i hvilken grad du har en viden inden for Læringsmålsbevidst undervisning

Viden om digitale læremidler er det vidensområde, hvor der har været mindst progression i lærernes selvevaluering. Evaluatoren finder, at det er et udtryk for projektets nedprioritering af dette vidensområde. I projektansøgningen fremhæves behovet for målrettede digitale læremidler til elever og lærere (både videooptagelser, apps til tablets m.m., bl.a. læringsspil). Projektet ville i den forbindelse benytte eksterne eksperter inden for bl.a. kognitiv psykologi for at inddrage børns generelle adfærdsmønstre vedrørende digitale medier.

Sammenlignet med projektbeskrivelsen, hvor det eksempelvis er anført, at der vil udvikles apps som en del af det samlede undervisningsmateriale, er dette område tilsyneladende ikke prioriteret i projektet, som umiddelbart kunne forventes ud fra projektansøgningen. Dette er et vigtigt element i den samlede vurdering af projektets resultater.

Figur 4 Vurder i hvilken grad du har en viden indenfor Digitale læremidler

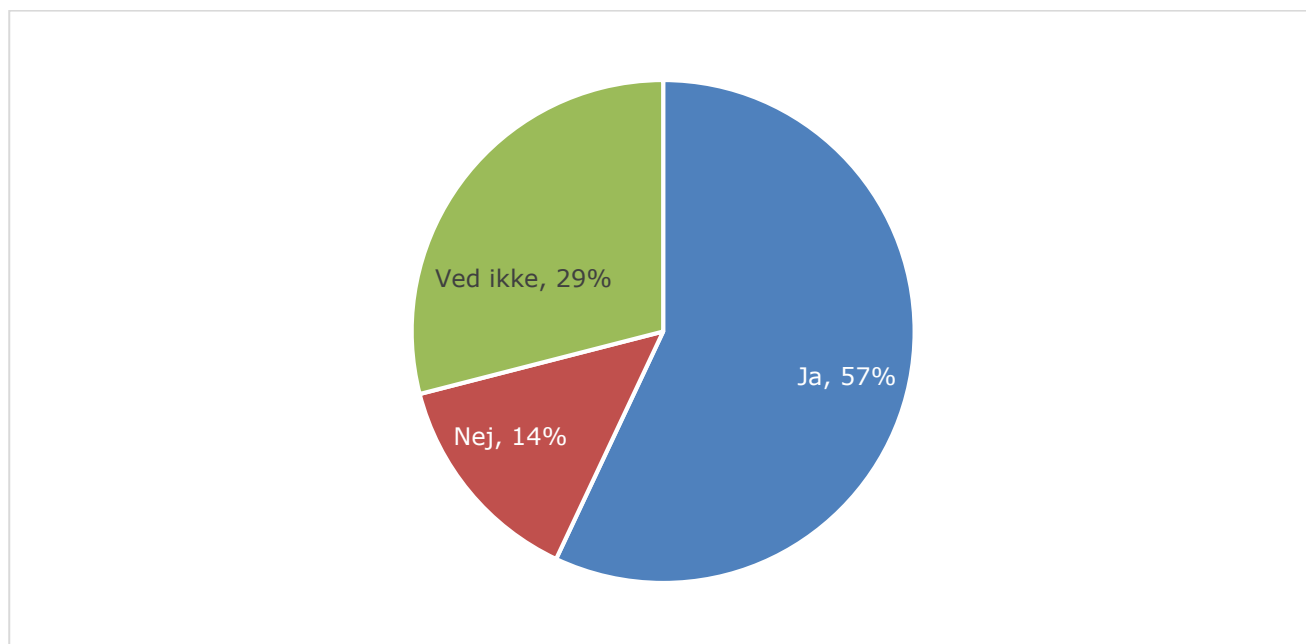
3.2 Lærernes selvevaluering

Oprindeligt var det i projektansøgningen tanken, at lærernes praksisændringer skulle afdækkes gennem spørgeskemaundersøgelser, hvor det blev muligt at 'kvantificere' (i betydningen 'måle') lærernes 'praksisændringer', herunder fx lærernes praksis og fagdidaktiske progression, før, under og efter gennemførelsen af de i ansøgningen beskrevne forløb. I forhold til kvantificering er dette ikke gennemført ud over en selvevaluering, der måler progressionen, omtalt i foregående afsnit.

Supplerende har projektledelsen spurgt gruppen af de 20 lærere om en række af deres vurderinger af, hvor de står fagligt i forhold til projektets centrale elementer. Et udpluk af nogle af lærernes svar er angivet nedenfor, idet udsagn fra gruppen af 20 lærere i selvevalueringen er sammenfattet i nedenstående figur.

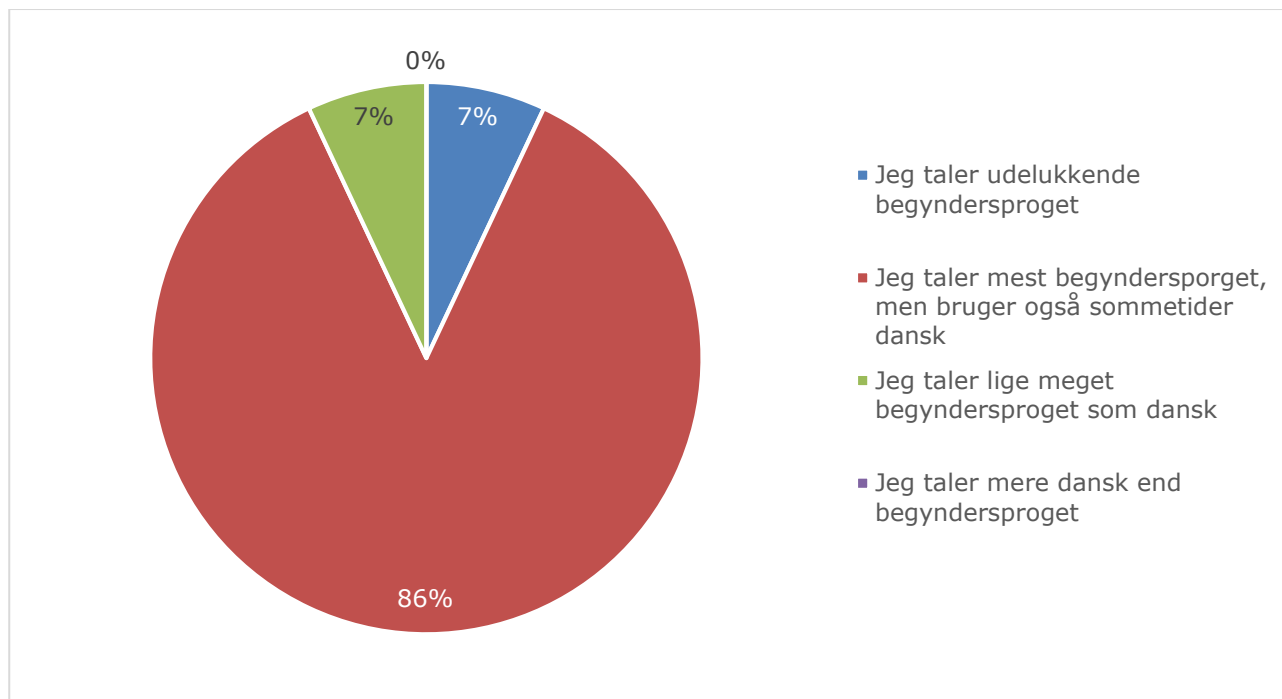
I forhold til at indgå i et professionelt læringsfælleskab er lærerne mere åbne overfor at samarbejde med kolleger, sammenlignet med holdningen ved projektets start. Denne positive vurdering er fremmet gennem det skolevise samarbejde, som har været bærende i projektets testning.

Figur 5 Har du fået en mere positiv holdning til at inddrage dine kolleger som sparingspartnere, efter at have deltaget i projektet?

Et andet resultat er, at lærerne i højere grad taler målsproget i undervisningen, sammenlignet med hvor meget målsproget taltes ved projektets start.

Figur 6 Hvor meget taler du målsproget i undervisningen i hhv. 1. og 5. klasse?

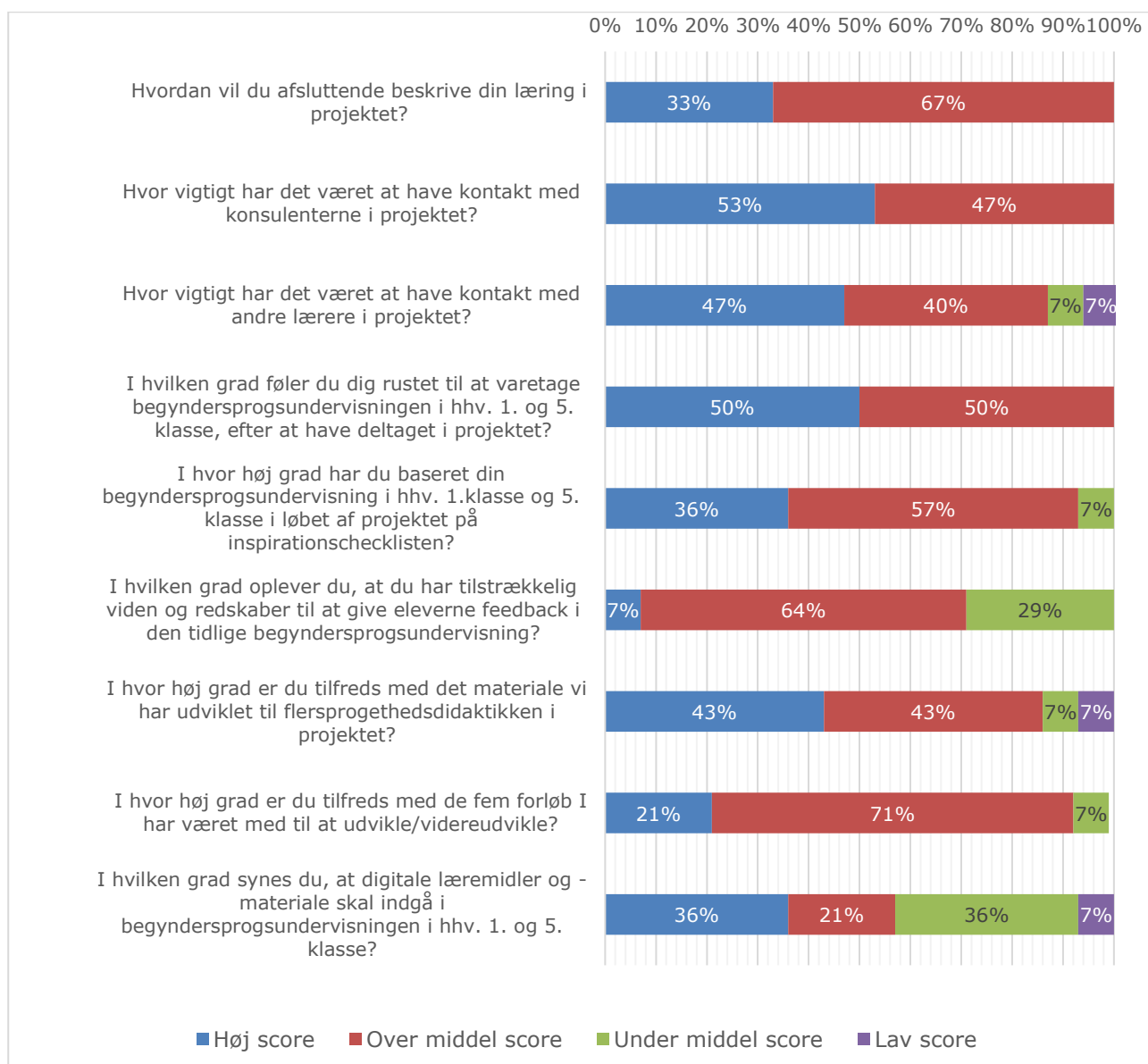
Sluttelig er anført – i figuren nedenfor – en række centrale oplevede resultater af deltagelsen i projektet.

Spørgsmålene i figuren var oprindeligt besvaret ud fra en række forskellige svarkategorier, hvorfor evaluatoren har standardiseret svarene til de anvendte svar: "Høj score", "Overmiddelt score", "Under middelt score" og "Lav score". Til nogle af spørgsmålene var svarmulighederne "Meget høj", "Høj", "Middelt" og "Lav", og til andre af spørgsmålene: "Meget vigtig", "Vigtig", "Ikke vigtig" samt "Slet ikke vigtig". Disse forskellige svarmuligheder er standardiseret som anvist i figuren med henblik på at kunne sammenligne resultaterne.

Udsagnene er generelt positive, hvilket størsteparten af udsagnene fra lærerne vidner om. Kontakt til fagkonsulenter under projektet prioriteres meget højt af lærerne. Viden om at give feedback til eleverne er høj, men der er fortsat rum for at blive endnu bedre, ifølge lærernes egen selvevaluering.

Dog afviger digitale læremidler fra det generelt positive billede, idet der er større divergerende vurderinger af, hvorvidt digitale læremidler skal indgå i begynderundervisningen (36 % scorer under middelt og 7% har lav score). Denne divergens kan bero på det forhold, at udvikling af digitale læremidler er nedprioriteret i projektet, hvilket derfor kan betyde, at lærerne i højere grad er usikre over at bruge digitale læremidler; lærerne mangler erfaring med inddragelse af digitale læremidler. Andre forhold kan naturligvis gøre sig gældende.

Figur 7 Vurdering af faglige elementer i projektet

3.3 Opsummering

Den primære gruppe til sikring af projektets faglige dybde er de 20 københavnske lærere, som siden foråret 2016 har været med til at udforme materialet, har fået egen praksis udviklet og evalueret gennem en omfattende observation og feedback samt afsluttet projektdeltagelsen med et PD-modul, som alle lærere har bestået.

De 20 lærere har gennem projektet udviklet egen didaktisk praksis i et betydeligt omfang og har endvidere omsat egne og gruppevise erkendelser til gavn for udviklingen af undervisningsmaterialet. Udviklingen af lærernes didaktiske praksis er dokumenteret gennem fagkonsulenternes evaluering af lærernes praksis, lærernes selvevaluering, eksamensresultater i PD-modulet (præsenteres i kommende afsnit), gennem positiv respons fra eleverne i kvalitative dialoger samt gennem test af det faglige niveau blandt de 5 skolers elever. Testresultaterne er sammenlignet med en kontrolgruppe, der består af elever fra en række skoler i Aarhus Kommune.

4 Målfrielse og resultater - eleverne

De efterfølgende afsnit beskriver kort elevernes feedback. De små 300 elever fra de københavnske skoler har ud fra samtaler med projektet (i maj-juni 2018) givet en tilbagemelding i forhold til processen og i forhold faglige kunnen.

De forskellige feedback rummer følgende antal elever:

- Engelsk: Ca. 164 elever
- Fransk: Ca. 38 elever
- Tysk: Ca. 72 elever

De efterfølgende afsnit (4.1-4.3) gennemgår de skolevise elevfeedback² fordelt på fag. I afsnit beskrives projektets gennemførelse af test med kontrolgruppe.

Samlet set indikerer elevudsagnene en tilfredshed blandt eleverne i forhold til såvel fagene, undervisningen og forløbene. På én af skolerne er der imidlertid delte elevvurderinger for så vidt angår fransk, idet flere af eleverne fra én af skolens to franskgrupper ikke har været glade for franskundervisningen i 5. klasse.

4.1 Engelsk: Kvalitative udsagn fra elever

De efterfølgende kvalitative udsagn fra eleverne relateret til engelsk baserer sig på modtaget, bearbejdet input fra projektet. Evaluator har modtaget input fra 4 ud af 5 skoler.

Indledningsvis fremgår elevernes generelle udsagn relateret til faget og undervisningen, hvorefter der med kursiv er anført elevernes udsagn og feedback i forhold til evaluering af faglig kunnen.

² Elevfeedback er baseret på input fra projektledelsen.

Tabel 1 Elevudsagn - engelsk

Skole og elevudsagn – Skole 1	Skole og elevudsagn – Skole 2
Alle elever synes godt om engelsk fra første klasse Alle elever er glade for deres engelskundervisning i 1. klasse Engelsk er sjovt – ift. at lære et nyt sprog Family-forløbet var sjovt – især ift. tegning med familie Yummy / yucky-forløbet var sjovt – godt at lære, hvad mad hedder på engelsk Snowman-forløbet var sjovt – godt at tegne Sjove aktiviteter: smække ord med fluesmækker og synge sange med regnbue samt yummy/yucky <i>De fleste elever synes at alle opgaver var nemme – undtagen den med monsteret</i> <i>De fleste elever synes, at læse- og skriveopgaverne var nemme</i> <i>En elev: Snowman og family var svære</i> <i>En elev: Monster, Family, Snowman, Read and click-opgaverne var nemme</i> <i>En elev: Snowman, Monster og Write a story var svært</i>	Alle elever er enige i at de kan lide deres engelskundervisning i 1. klasse Alle elever synes godt om engelsk fra første klasse En elev: "Ja, jeg har en engelsk ven." En elev: "Nogen gange er det irriterende at man tror det står på dansk, men så kan man ikke læse det." <i>Det var sjovt at sidde med (seks elever er enige)</i> <i>En elev: Det var meget sjovt med monsteret</i> <i>En elev: Jeg kunne godt lide den med snowman og family</i> <i>En elev: Den sidste var svær</i> <i>En elev: Den med læse (nr.4) var svær</i>
Skole og elevudsagn – Skole 3	Skole og elevudsagn – Skole 4
Alle elever synes godt om engelsk fra første klasse Alle elever er enige i at de kan lide deres engelskundervisning i 1. klasse Alle elever synes at lære engelsk er godt og sjovt (en elev: pga. leg og bevægelse) Familie- og snemand-forløbene i undervisningen er meget sjove og gode Maden er en god øvelse og er sjov Gruffalo-forløbet er godt, bl.a. pga. dyrene Mange elever siger at de vil gerne have flere timer med engelsk (2-3 lektioner) To elever synes at det også er lidt svært fordi det er et nyt sprog En elev synes at det indimellem kan også være lidt kedeligt – men kan ikke huske hvornår <i>Opgaverne var gode</i> <i>Kunne logge ind og skrive uden havde haft det i undervisningen</i>	Alle elever er glade for deres engelskundervisning i 1. klasse Alle elever synes godt om engelsk fra første klasse En elev: I undervisningen har det specielt været godt at man får lært hvordan man staver på engelsk En elev: Sangene man hører i undervisningen bliver spillet lidt for meget En elev: Engelsk er svært at forstå, fordi læreren altid taler på engelsk i undervisningen En elev: Gruffalo er et godt forløb En elev: Maden er god, fordi man lærer noget om køkkenet <i>En elev: Monsteropgaven er super sjov</i>

Kilde:

Projektet.

Elevudsagnene indikerer generelt set en tilfredshed blandt eleverne i forhold til såvel faget, undervisningen og forløbene. Ud fra ovenstående elevfeedback er det imidlertid ikke muligt at vurdere elevernes evaluering af faglig kunnen.

4.2 Fransk: Kvalitative udsagn fra elever

De efterfølgende kvalitative udsagn fra eleverne relateret til fransk baserer sig på modtaget, bearbejdet input fra projektet. Evaluatør har modtaget input fra 2 ud af 5 skoler.

Indledningsvis fremgår elevernes generelle udsagn relateret til faget og undervisningen, hvorefter der med kursiv er anført elevernes udsagn og feedback i forhold til evaluering af faglig kunnen.

Tabel 2 Elevudsagn - fransk

Skole og elevudsagn – Skole 1	Skole og elevudsagn – Skole 2
Alle elever er glade for deres franskundervisning i 5. klasse Alle elever synes godt om fransk fra femte klasse Man lærer meget i franskundervisningen Mange elever vil gerne have mindst to gange fransk om ugen Bevægelse/aktiviteter mens man lærer synes mange elever var meget vigtige, fordi man kan huske alle ting meget bedre <i>Den sidste opgave var svært</i> <i>Dagbogen er svært at lave</i> <i>Familie-opgaven er svært (fordi man ikke direkte ved hvem der er hvem)</i>	<u>Gruppe 1</u> Alle elever er glade for deres franskundervisning i 5. klasse Alle elever synes godt om fransk fra femte klasse Undervisningen er meget godt specielt med nogle videoer og sange (selv om sangene nogle gange kan blive lidt kedelige lærer man meget af dem) Vores lærer bruger nogle gange tegnsprog for at vise hvad præcist hun mener, det virker super-godt man kan bedre forstå hvad der bliver spurgt ind til Meget svært at lære to fremmedsprog på engang, selv om det er sjovt og godt skulle man måske kun lære et af gangen. <i>Den sidste opgave er meget krævende</i> <u>Gruppe 2</u> Alle elever synes godt om fransk fra femte klasse Ikke alle elever har været glade for deres franskundervisning i 5. klasse I undervisningen var det godt med sange og bevægelse til. I undervisningen er det meget svært at forstå fransk, når læreren taler fransk, også selvom hun prøver med tegnsprog og fagter. Der er ikke så mange lege. <i>”Vi lærer ikke så meget i fransk”</i> Eleverne siger at de kommer til at blande fransk og tysk sammen. Der er for meget tekst. For lidt repetition. Det kan være en idé at starte blødere på emnet. Eleverne ønsker flere basale ting. Det går for hurtigt, eleverne føler ikke, at de når at lære det, som gennemgås i klassen. <i>Opgave 2 var god.</i> <i>Ma journée-opgaven var god, men tiderne var lidt svære.</i> <i>Den sidste opgave var svær.</i>

Kilde: Projektet.

Set i forhold til de positive elevudsagn for engelsk er det tilsvarende udsagn vedrørende fransk mere blandede. På skole 1 er der en tilfredshed blandt eleverne i forhold til såvel faget, undervisningen og forløbene, mens tilbagemeldingerne fra skole 2 er mere delte. I den ene af de to grupper har ikke alle elever været glade for franskundervisningen i 5. klasse. Opmærksomhedspunkterne fra eleverne vedrører blandt andet for få lege, for meget tekst, for få basale elementer i undervisningen mv.

Ud fra ovenstående elevfeedback er det ikke muligt at vurdere elevernes evaluering af faglig kunnen.

4.3 Tysk: Kvalitative udsagn fra elever

De efterfølgende kvalitative udsagn fra eleverne relateret til tysk baserer sig på modtaget, bearbejdet input fra projektet. Evaluatoren har modtaget input fra 3 ud af 5 skoler, hvor den ene skole er opdelt i to grupper.

Indledningsvis fremgår elevernes generelle udsagn relateret til faget og undervisningen, hvorefter der med kursiv er anført elevernes udsagn og feedback i forhold til evaluering af faglig kunnen.

Tabel 3 Elevudsagn - tysk

Skole og elevudsagn – Skole 1	Skole og elevudsagn – Skole 2
Alle elever er glade for deres tyskundervisning i 5. klasse	<u>Gruppe 1</u> Alle elever er glade for deres tyskundervisning i 5. klasse
Alle elever synes godt om tysk fra femte klasse	Alle elever synes godt om tysk fra femte klasse
Kunne bedst lide forløbet med dyrene	Nemt at lære, fordi det minder meget om dansk
Kunne godt lide at være aktiv i løbet af året, ved at tegne og stille hinanden spørgsmål	Computerarbejde er meget sjovt og giver lyst på mere
Synes læreren er god til at undervise, synes de lærer meget.	Svært at starte ud med to fremmedsprog på engang
Også lidt nemt – nogle af ordene minder meget om danske ord.	Det er super sjovt og godt at lære et nyt sprog
Det, der er svært, er grammatikken.	Det er godt med noget bevægelse i undervisningen
En elev: Tysk er ikke mit yndlingsfag, men det er ikke det værste	<i>Den sidste opgave er meget krævende</i>
En elev: Kombination af gode opgaver og god lærer – synes han har lært tysk hurtigere end engelsk	<u>Gruppe 2</u> Alle elever er glade for deres tyskundervisning i 5. klasse
<i>Eleverne synes at det var gode, men også ret lette opgaver</i>	Alle elever synes godt om tysk fra femte klasse
<i>En elev: Nemt, men første opgave var lidt svær, havde ikke rigtig haft så meget med det</i>	Det var godt med flashcards med beskrivelser på i undervisningen.
<i>En elev: "De fleste af dem var overraskende lette"</i>	Det var godt at lære tal.
<i>Mange elever: Yndlingsdyr var svært</i>	Det var godt at have sange og bevægelser til.
<i>Synes det var lidt svært med nogle ord</i>	<i>De første fire opgaver er gode og lette.</i> <i>Den sidste opgave er meget svær.</i>

Tabel 3 Elevudsagn – tysk (fortsat)

Skole og elevudsagn – Skole 3
Alle elever er glade for deres tyskundervisning i 5. klasse
Alle elever synes godt om tysk fra femte klasse
I undervisningen var Geburtstag- og Körper-forløbet helt klar bedst
Mange elever: Der skulle være mere tyskundervisning (gerne 2 gange om ugen)
Tysk ligner dansk meget, så det er nemt at oversætte
<i>Mein Tag og Lese und klicke er nemme</i>
<i>Yndlingsdyr er svært (man kan ikke rigtig finde ud af hvad man skal skrive)</i>

Kilde: Projektet.

Elevudsagnene indikerer generelt set en tilfredshed blandt eleverne i forhold til såvel faget, undervisningen og forløbene. Ud fra ovenstående elevfeedback er det imidlertid ikke muligt at vurdere elevernes evaluering af faglig kunnen.

4.4 Gennemførelse af test med kontrolgruppe

I henhold til projektets målsætning i forhold til elevernes læring fremgår det af projektansøgningen, at *"...der skal udvikles en særlig begynderdidaktik i engelsk, fransk og tysk, der bidrager til, at eleverne opnår de viden-, færdigheds- og kompetencemål, som er beskrevet i Fælles Mål, ved at bygge bro mellem elevernes samlede sproglige ressourcer. Gennem denne tilgang tilegner eleverne sig fremmedsproglige kompetencer samtidig med, at de sproglige ressourcer, de allerede har, anerkendes og bruges i skolens læringskontekst til fordel for elevens faglige og personlige udvikling."*

I forhold til fastlæggelsen af elevernes baseline fremgår det blandt andet af projektansøgningen, at der *"...foretage[s] en evaluering af eleverne, som tager udgangspunkt i såvel elevernes alder som projektets specifikke formål. Til fastlæggelsen af elevernes baseline vil [der] foruden selvevaluering og fokusgruppeinterviews, endvidere benytte[s] test af elevernes faglige niveau inden for de respektive sprog."*

Evaluator kan overordnet set konkludere, at den i projektansøgningen beskrevne evaluering af elevernes faglige progression ikke er gennemført i sin fulde udstrækning. Der foreligger således udelukkende en evaluering af det øjeblikkelige faglige niveau for eleverne, der ikke er korrigeret for socioøkonomisk baggrund eller har mulighed for at vurdere den faglige udvikling for eleverne. Projektledelsen har i udvælgelsen af de aarhusianske skoler som kontrolgruppe lagt vægt på at udvælge relevante partnerskoler til hver af de københavnske skoler, men har dog ikke i testen nærmere analyseret den enkelte elevs socioøkonomiske baggrund. Alt i alt betyder dette, at kontrolgruppen – elever i de aarhusianske skoler - har begrænset værdi for vurdering af de københavnske elevers udbytte af undervisningen.

I det efterfølgende afsnit er evalueringen af elevernes faglige kunnen beskrevet. Evalueringen er at betragte som et øjebliksbillede af det faglige niveau for eleverne.

4.4.1 Gennemførte evalueringer

Der er gennemført evalueringer på alle fem projektdeltagende skoler i København og følgende referenceskoler i Aarhus Kommune:

- Katrinebjergskolen
- Frederiksberg Skole
- Hasle Skole
- Samsøgades Skole

Møllevangskolen i Aarhus udgik efter aftale mellem projektet og A.P. Møller Fonden.

Den efterfølgende tabel giver et overblik over bruttoelevtallet (ifølge klasselister) samt antal samtykkeerklæringer pr. marts 2018:

Tabel 4 Elevtal ifølge klasselister og antal samtykkeerklæringer, status marts 2018

	Antal klasser	Antal elever	Antal samtykker	Samtykker i pct.
København i alt	14	274	198	72%
Engelsk	8	164	113	69%
Fransk	2	38	35	92%
Tysk	4	72	50	69%
Aarhus i alt	16	343	196	57%
Engelsk	9	207	86	42%
Fransk	2	31	26	84%
Tysk	5	105	84	80%
København og Aarhus i alt	30	617	394	64%

Kilde:

Projektet.

I alt 30 klasser – svarende til godt 600 elever – indgik i evalueringen. Det lykkedes samlet set projektet at indsamle samtykkeerklæringer (forældres accept af, at eleven måtte indgå i evalueringen) for 64% af eleverne. Indsamlingen af samtykkeerklæringerne var således en præmis for at de enkelte elever kunne indgå i evalueringen af det øjeblikkelige faglige niveau. I København lykkedes det for omkring 3 ud af 4 elever, mens kun godt halvdelen af eleverne på de aarhusianske skoler afleverede en samtykkeerklæring.

Den efterfølgende tabel viser elevtallet, antal samtykker og antal gennemførte evalueringer pr. 8. juni 2018:

Tabel 5 Elevtal, antal samtykkeerklæringer og gennemførte evalueringer

	Antal klasser – maj/juni 2018	Antal elever – maj/juni 2018	Antal samtykker – maj/juni 2018	Antal gennemførte evalueringer	Procent af alle elever
København i alt	14	274	253	243	89%
Engelsk	8	164	159	149	91%
Fransk	2	37	36	34	92%
Tysk	4	72	58	53	74 %
Aarhus i alt	12	260	222	215	83%
Engelsk	7	152	130	126	83%
Fransk	2	30	27	26	87%
Tysk	3	78	65	63	81%
København og Aarhus i alt	26	534	475	458	86%

Kilde:

Projektet.

Projektet har været i stand til at gennemføre en evaluering af det øjeblikkelige faglige niveau for i alt 86% af eleverne. Fordeling på kommune og fag er følgende:

København i alt	89%	Aarhus i alt	83%
Engelsk	91%	Engelsk	83%
Fransk	92%	Fransk	87%
Tysk	74%	Tysk	81%

Den gennemførte test (gennemført i København hhv. Aarhus) viser, at eleverne på de københavnske skoler klarer sig signifikant bedre i testen, sammenlignet med resultaterne for de århusianske elever i engelsk. De århusianske elever er inddraget som kontrolgruppe til de københavnske elever.

Tilsvarende er testresultaterne for de københavnske elever i tysk generelt bedre, end resultaterne i tysk i Aarhus.

For testen i fransk er der ikke større forskelle på testresultaterne mellem de københavnske og århusianske elever. Årsagen hertil er, jf. projektet, at der er relativt få elever, som deltog i testen i fransk (der er et samlet N på 53), hvilket ligger i underkanten af det ønskede antal elever.

Det skal bemærkes, at testene ikke måler elevernes faglige progression, men derimod viser et nedslag; et øjebliksbillede af den faglige kunnen blandt eleverne i slutningen af skoleåret (testen er gennemført i maj-juni 2018). Dette skyldes, at en tidligere test i 2017, som blev gennemført med henblik på at måle baseline hos eleverne både i de københavnske skoler og kontrolgruppen i Aarhus ikke lykkedes, hvorfor en evaluering, der dokumenterer den faglige progression ikke er mulig.

Baggrunden herfor er, at testen i 2017 blev gennemført på en sådan måde, at for mange data ikke kunne anvendes, grundet vanskeligheder med at afvikle test. Der er enighed blandt både projektleder, fagkonsulenter og lærerne om, at afviklingen var u hensigtsmæssig og frustrerende (password fungerede ikke, lærerne var ikke klædt på, generel frustration over mål og form mv.). Skolerne har ikke været med i en prætest af evalueringen.

Der er følgende uddybende bemærkninger til testen fra 2017:

- Lærerne anfører, at der er anvendt forholdsvis meget tid på testen, uden at det altid er lykkede at få alle elever til at gennemføre testen. Samtidig har lærerne ikke været instrueret til testen i 2017, så de kunne ikke hjælpe eleverne i tilstrækkeligt omfang
- En lærer anfører, at man brugte tre lektioner i engelsk for en test på 20 minutter. Andre skoler forventede, at de ikke skulle medvirke i evaluering af elevernes progression. Der var således behov for en nærmere afklaring af vilkår og forløb i en ny test i foråret 2018
- Eleverne blev frustrerede idet de ikke kunne besvare alle spørgsmålene. De har ikke været igennem disse spørgsmål, idet testspørgsmålene er udviklet af blandt andet fagkonsulenterne ud fra en forventning om, at testen skulle gennemføres ved slutningen af skoleåret – og ikke ved starten. Sådanne forventninger har ikke været kommunikeret ud til lærerne, som derfor ikke var klædt på til at bistå eleverne med gennemførelse af de pågældende test
- Nogle elever kunne ikke logge sig på, idet de ikke kunne stave til skolens navn. Børn i 1. klasse kunne ikke stave til eksempelvis "Oehlenschläger" som password, så de kom slet ikke i gang. For de elever, der kom i gang med testen, var det lærernes vurdering, at selve testen tog for lang tid i forhold til hvad man kunne afsætte. Forløbet blev derfor præget af stress og tidspres. Andre lærere anførte, at testen gav nogle af eleverne et nederlag. De oplevede, at testen ikke var orienteret mod målgruppen af indskolings-elever. Lærerne fandt på den baggrund, at de burde involveres i testen og tilmed få adgang til at teste spørgsmålene, således at de havde haft mulighed for at afhjælpe problemer fremover
- De tekniske udfordringer har gjort, at testen ikke involverede alle klasser og skoler med samme intensitet. Projektledelsen har dog umiddelbart vurderet, at der er et tilstrækkeligt antal deltagende elever

4.4.2 Opsummerende

Evalueringen af elevernes faglige progression, som skitseret i projektbeskrivelsen, er ikke gennemført i sin fulde udstrækning. Der foreligger en evaluering af det øjeblikkelige faglige niveau for eleverne; et niveau, der ikke er korrigeret for socioøkonomisk baggrund eller har mulighed for at vurdere den faglige udvikling for eleverne. Det betyder, at den aarhusianske kontrolgruppe har begrænset værdi for vurdering af de københavnske elevers udbytte af undervisningen.

De københavnske elevers egne udsagn er positive, dokumenteret gennem projektets sammenfatning af en kvalitativ dialog med børnene. Det er tillige lærernes egen vurdering, at undervisningsmaterialet har inspireret og motiveret børnene.

Selv om evalueringen af elevernes faglige udvikling således ikke har levet op til det design, som var beskrevet i projektansøgningen, tyder udsagn fra elever, lærere og projektets fagkonsulenter samt projektledelse på, at de faglige resultater er positive. Derimod bør sammenligningen med de aarhusianske elever tillægges mindre værdi, grundet et øjebliksbillede og manglende korrektion for socioøkonomisk baggrund på individuelt elevniveau.

5 Materialeudvikling

Udviklingen af undervisningsmateriale til tidlig sprogundervisning i engelsk, fransk og tysk har været et væsentligt element i det samlede projekt.

Af projektansøgningen fremgår blandt andet følgende forhold vedrørende materialeudvikling:

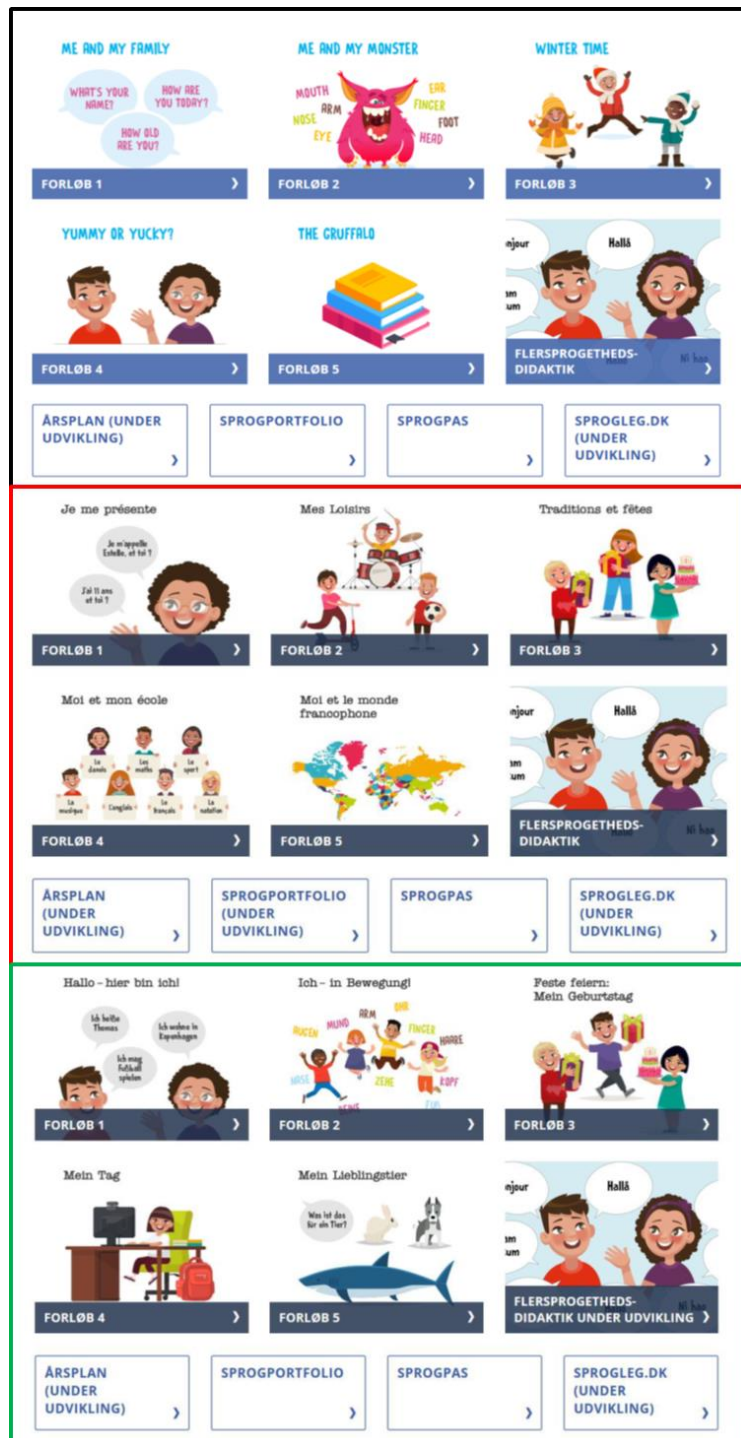
- Der udarbejdes 3-5 eksemplariske undervisningsforløb per fag (engelsk, fransk, tysk), under inddragelse af målrettede digitale læremidler
- Der skal udvikles eksemplariske årsplaner, der viser, hvordan undervisningsforløbene kan indgå i planlægningen af et helt års undervisning og understøtte elevernes læring
- Der er forskellige praksisser på skolerne for, hvordan årsplanerne tilrettelægges. Årsplanerne skal derfor drøftes med skoleledelsen fra de skoler, der er knyttet til projektet (Skoleledelsernes input indgår i den videre udvikling af årsplanerne. Hvordan de enkelte skoler vælger at anvende de eksemplariske årsplaner, er afhængig af deres praksis)
- Faggrupperne udvikler og kvalificerer eksemplariske undervisningsforløb og årsplaner inden for fagene, der uploades i en ressourcebank (hjemmeside). De nationale netværk har to funktioner. For det første, at der sker materialedeling gennem ressourcebanken, der på sigt integreres i emu.dk
- Ressourcebanken (hjemmesiden) skal blandt andet betragtes som et kvalificeret værktøj, som også fremtidigt kan bruges af alle lærere og inddrages i grund- og efteruddannelsen

I forhold til EMU skal det bemærkes, at omstruktureringen af emu.dk har medført vanskeligheder for projektet at placere materiale på siden. Dette er løst ved at der linkes fra emu.dk til projektets hjemmeside (tidligereprogstart.ku.dk).

5.1 Materialeudvikling

Den efterfølgende figur viser i hovedtræk materialeudviklingen indenfor de tre fag:

Figur 8 Oversigt over materiale indenfor de tre fag

Kilde:

tidligereprogstart.ku.dk.

De i alt fem undervisningsforløb indenfor hvert fag er teoribaserede og afprøvede i praksis samt bygger på centrale praksisanbefalinger til den tidligere sprogstart:

**Undervisningsforløb
engelsk**

1. Me and my family
2. Me and my monster
3. Winter time
4. Yummy or yucky?
5. The Gruffalo

**Undervisningsforløb
fransk**

1. Je me présente
2. Mes loisirs
3. Fêtes et traditions
4. Moi et mon école
5. Moi et le monde francophone

**Undervisningsforløb
tysk**

1. Hallo – hier bin ich!
2. Ich – in Bewegung
3. Feste feiern: Mein Geburtstag!
4. Mein Tag
5. Mein Lieblingstier

Ovenstående forløb bygger på internationale praksisanbefalinger til den tidligere sprogstart, jf. det efterfølgende afsnit. Forløbene bygger på en flersprogethedsdidaktik og arbejder ud fra et princip om læringsmålsbevidst undervisning.

Projektet har arbejdet med en flersprogethedsdidaktik i begynderdidaktikken, og der er ifølge projektet åbnet op for sprog, som der normalt ikke undervises i, herunder elevernes førstesprog. Der har ligeledes været fokus på dansk som andetsprog som dimension i fremmedsprogundervisningen. Til hvert af de fem forløb er der udarbejdet en lærervejledning til flersprogethedsdidaktik og dansk som andetsprog.

Sprogportfolioen – som er udarbejdet i en papirversion og en digital udgave - er med til at synliggøre, hvad den enkelte elev har lært i de fem undervisningsforløb. Elevens sprogportfolio repeterer målet for forløbet og vil indeholde eksempler på elevens "souvenirs" fra forløbets centrale, kommunikative aktivitet samt elevens evaluering af arbejdet med emnet. Der er udarbejdet en lærervejledning til sprogportfolioen.

Sprogpasset har til formål at styrke elevernes sproglige opmærksomhed, sproglige anerkendelse og glæde ved sprog. Når passet er udfyldt, kan den efterfølgende fælles samtale i klassen via materialets sproglomst give mulighed for oplevelsen af, at eleverne i deres dagligdag er i kontakt med en mangfoldighed af sprog og tilsammen ved noget om og kan noget fra forskellige sprog, som er nyttigt, når man lærer nye og flere sprog.

Der er endvidere udarbejdet årsplan for fagene. Årsplanen viser, hvordan undervisningsforløbene kan indgå i planlægningen af et helt års undervisning og understøtte elevernes læring.

Herudover er der udarbejdet en række sproglege, som er at finde på sprogleg.dk, en række videoer med introduktioner til centrale publikationer samt en lang række samlinger af anvendte præsentationer (workshops, konferencer, oplæg mv.)

5.2 Praksisanbefalinger

Projektet har udarbejdet en række praksisanbefalinger for at tydeliggøre indsatsen og fokusområderne for skolerne i forhold til at lykkes med den tidlige sprogstart.

Projektets praksisanbefalinger i forhold til tidlig sprogstart, flersprogethedsdidaktik, digitale læremidler og læringsmålsbevidst undervisning har følgende hovedelementer:

- Praksisanbefalinger vedrørende tidlige sprogstart
 - Indholdsfokus, herunder blandt andet emner der interesserer eleverne, meningsfulde sprogbrugssituationer, inddrage emner fra andre fag etc.
 - Sprogtilgængelsesfokus, herunder blandt andet bygge på imitation, narration og fortælling mv. som central vej til elevens læring etc.
 - Produktive færdigheder, herunder blandt andet fokus på mundtlig interaktion, mulighed for at eleverne tager sprogligt initiativ etc.
 - Receptive færdigheder, herunder blandt andet fokus på lytteforståelse, inddrage alle færdigheder etc.
- Praksisanbefalinger vedrørende flersprogethedsdidaktik og dansk som andetsprog i fremmedsprogsundervisningen
 - Bygge bro mellem nyt fremmedsprog og de sprog, som alle elever undervises i, inddrage sprog, som der normalt ikke undervises i etc.
- Praksisanbefalinger vedrørende læringsmålsbevidst undervisning
 - Formulere klare læringsmål, tilrettelæggelse af klar progression mellem de enkelte undervisningsforløb, målrettet og systematisk feedback etc.
- Praksisanbefalinger vedrørende digitale læremidler
 - Fælles holdning til fælles ansvar i forhold til digital dannelse, skabe udvidelse af sprogligt repertoire igennem aktiviteter, der giver eleverne mulighed for at benytte forskellige sproglige udtryk i fremmedsprogsundervisningen etc.

5.3 Publikationer

I bilag er projektets samlede skriftlige produktion angivet. Desuden er der via dette link <https://tidligeresprogstart.ku.dk/publikationer/> adgang til øvrige publikationer.

5.4 Opsummering

Det er evaluators vurdering, at projektet har overopfyldt de stillede mål i projektansøgningen, set i forhold til udvikling af undervisningsmateriale til tidlig sprogundervisning i engelsk, fransk og tysk. Undervisningsmaterialet opfattes af involverede lærere (de forskellige lærergrupper) at være af høj kvalitet og umiddelbart anvendeligt fremadrettet.

Projektet har således samlet set udarbejdet fem undervisningsforløb for hvert af de tre fag, ligesom der er udarbejdet årsplaner, sprogportfolioer, arbejdsark samt sprogpas for såvel engelsk, fransk som tysk. Herudover er der udarbejdet en række sproglege, som er at finde på sprogleg.dk.

Dette positive resultat i forhold til materialeudvikling er med til at sikre et godt grundlag for et nationalt løft i forhold til tidligere sprogstart.

6 PD-modul

PD-modulets mål er at kvalificere den studerende til at kunne implementere forandrings- og forankringsprocesser med afsæt i egne praksiserfaringer og på basis af en forskningsbaseret viden om tidligere sprogstart i engelsk, fransk og tysk med fokus flersprogethedsdidaktik, herunder dansk som andetsprog som dimension i fremmedsprogsundervisningen.

Modulet henvender sig til lærere og pædagoger i skoler og daginstitutioner. Projektet har som bekendt udviklet modulet alene ved deltagelse af gruppen med 20 lærere.

Status for PD-modulet er, at modulet er godkendt ved studieordningen for PD-modul med titlen, *Begynderdidaktik i engelsk, fransk og tysk med fokus på flersprogethed*, som således gennem projektet har en afprøvet modulplan og anvendte forslag til litteratur. Dette er et centralt resultat af projektet og understreger målfrielsen på dette punkt.

PD-modulet er udbudt af Københavns Professionshøjskole, UC Syd og UC Nord.

6.1 Beskrivelse af PD-modul

Baggrunden for modulet er, at både internationalt og nationalt lærer eleverne fremmedsprog i en stadig tidligere alder for at kunne begå sig i en globaliseret verden. Elevernes hverdag er i dag præget af individuelle og samfundsmæssige sprog- og kulturmøder, som stiller stadig større krav til den enkelte lærers undervisning. PD-modulets formål er følgelig at kvalificere både lærer og pædagog til at kunne implementere udvikling og forandring med udgangspunkt i egne praksiserfaringer og på basis af en forskningsbaseret viden om tidlig sprogstart i engelsk, fransk og tysk. Modulet har tilmed integreret flersprogethedsdidaktik, herunder dansk som andetsprog som dimension i fremmedsprogsundervisningen.

Uddybende kan anføres, at det er modulets mål at give deltagerne (gennem integration af praksiserfaringer og udviklingsorientering) kompetencer til at,

- Planlægge, gennemføre, evaluere og udvikle en differentieret begynderundervisning i engelsk, fransk og tysk, der udvikler elevernes interkulturelle kommunikative kompetencer
- Planlægge, gennemføre, evaluere og udvikle i fremmedsprogsundervisningen en flersprogethedsdidaktik, der tager højde for dansk som andetsprog som dimension i fremmedsprogsundervisningen og bygger på elevernes samlede sproglige og kulturelle ressourcer
- Initiere og påtage sig ansvar for udvikling og gennemførelse af forandringsprocesser samt forankring af en begynderdidaktik med fokus på flersprogethed, herunder faglig opkvalificering af kollegaer i skoler.

For at opnå disse kompetencer fokuserer PD-modulet på at give deltagerne:

- Viden om og indsigt i rammebetingelserne for begynder- og flersprogethedsdidaktik i en national og international sammenhæng
- Viden om og indsigt i teorier om begynderdidaktik i fremmedsprogsundervisningen
- Viden om og indsigt i teorier om flersprogethed, flersprogethedsdidaktik og dansk som andetsprog som dimension i fremmedsprogsundervisningen
- Viden om og indsigt i teorier om praksisnær professionsudvikling
- Viden om og kendskab til læremidler herunder digitale læremidler til at optimere lærings- og samarbejdsprocesser

I forhold til færdigheder vil deltagerne i PD-modulet:

- Kunne begrundet planlægge og beskrive en læringsmålsbevidst begynderundervisning, der tager udgangspunkt i et kognitivt læringssyn, et kommunikativt sprogsyn, et dynamisk kultursyn og en anvendelsesorienteret pædagogisk tilgang
- Kunne begrundet planlægge og beskrive en flersprogethedsdidaktik, som tager udgangspunkt i elevernes individuelle og den samfundsmæssige flersprogethed i den tidlige sprogstart
- Kunne implementere egne praksiserfaringer i forandrings- og forankringsprocesser omkring begynderdidaktik med fokus på flersprogethed
- Kunne analysere, udvælge og anvende læremidler til begynderundervisningen herunder digitale redskaber

Modulet afsluttes med en mundtlig prøve, der kombineres med deltagerens skriftlige præsentation af egen portfolio. Denne portfolio angiver deltagerens systematiske og målbevidste udvælgelse af skriftlige refleksioner over temaer, der er blevet præsenteret i undervisningen, som ses i kombination med refleksioner over egen læreproces. Sammenfatning af portfolio og mundtlig præstation indgår samlet i bedømmelsen, som udløser ved beståelse 10 ECTS point.

6.2 Evaluering af PD-modulet

Projektet har evalueret PD-modulet ved dets afslutning, med udgangspunkt i fire temaer:

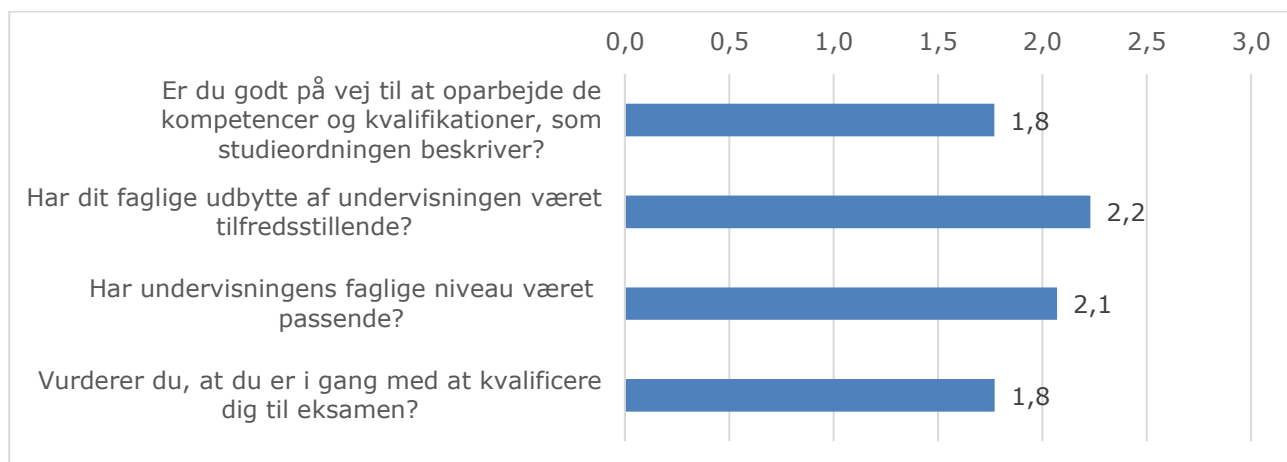
1. Lærerens læring
2. Samarbejde og engagement
3. Undervisningens form og formidling
4. Viden og færdigheder

De efterfølgende figurer viser en vægtet vurdering i forhold til lærerens læring, samarbejde og engagement, undervisningens form og formidling samt viden og færdigheder. Vægtningen af disse emner er foretaget således:

- Svarkategorier har i nedenstående figurer været "Ja, i meget høj grad", "Ja, i høj grad", "I nogen grad", og "Nej, slet ikke". Med henblik på en ensartet fremstilling er disse svarkategorier omdannet til en sammenlignelig skala ved at give svarkategorierne følgende cifre:
 - 3 point for svaret "Ja, i meget høj grad", dvs. 3 er maksimum i nedenstående figurer
 - 2 point for svaret "Ja, i høj grad"
 - 1 point for svaret "I nogen grad"
 - 0 point for svaret "Nej, slet ikke", dvs. 0 er minimum i nedenstående figur
- En middelværdi i nedenstående figur er således 1,5

Den efterfølgende figur viser den vægtede vurdering i forhold til lærerens læring:

Figur 9 Lærerens læring (vægtet)

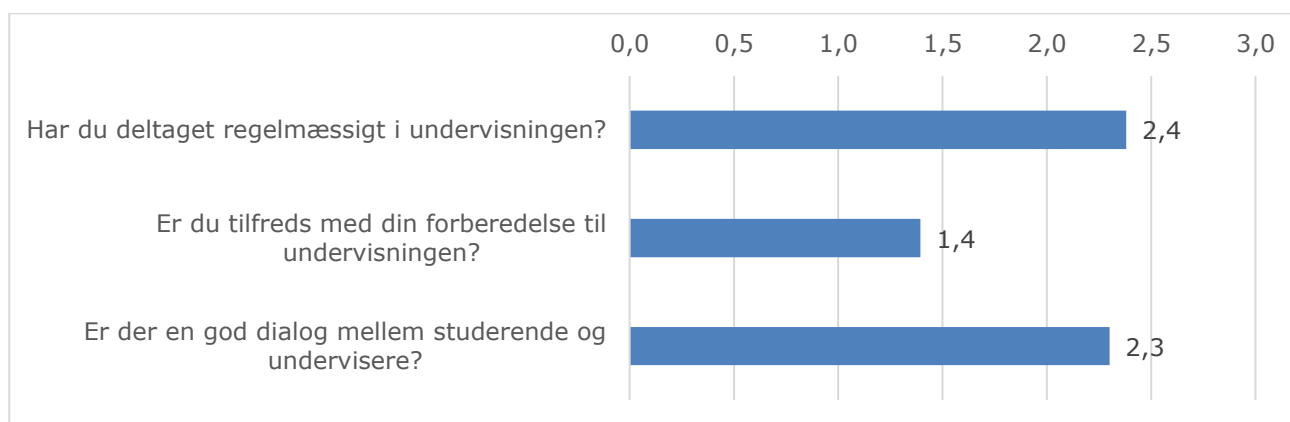

I forhold til lærerens læring er tilbagemeldingerne fra deltagerne, at de er relativt mest tilfredse i forhold til fagligheden – dels udbytte af undervisningen, dels undervisningens faglige niveau. På dette område er deltagerne længst, hvorimod oparbejdelse af kompetencer i henhold til studieordningen vurderes relativt dårligere.

Hertil kommer, at deltagerne havde en middel vurdering af klarheden i forhold til eksamen på PD-modulet. Der var blandt andet usikkerheder blandt flere af deltagerne over eksamensformen.

Den efterfølgende figur viser den vægtede vurdering i forhold til samarbejde og engagement:

Figur 10 Samarbejde og engagement (vægtet)

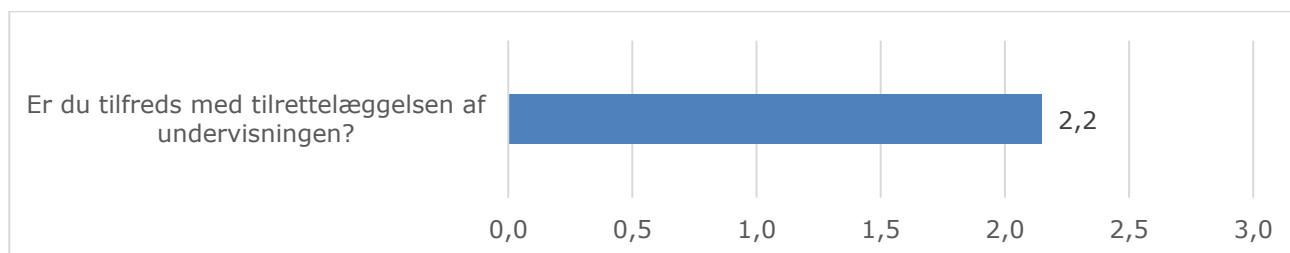

Deltagerne på PD-modulet udtrykker tilfredshed i forhold til dialogen mellem studerende og undervisere, ligesom det kan konstateres, at PD-moduldeltagerne er mødt op til undervisningen.

Et opmærksomhedspunkt er der i forhold til den enkelte deltagers forberedelse til undervisningen. Flere deltagere har således udtrykt udfordringer i at nå at læse og forberede sig i en travl hverdag, ligesom det har været en udfordring for nogle af deltagerne, at modulerne gennemførtes ugentligt. Hertil kommer, at der har været forskellige vilkår til forberedelse lærerne imellem.

Den efterfølgende figur viser den vægtede vurdering i forhold til undervisningens form og formidling:

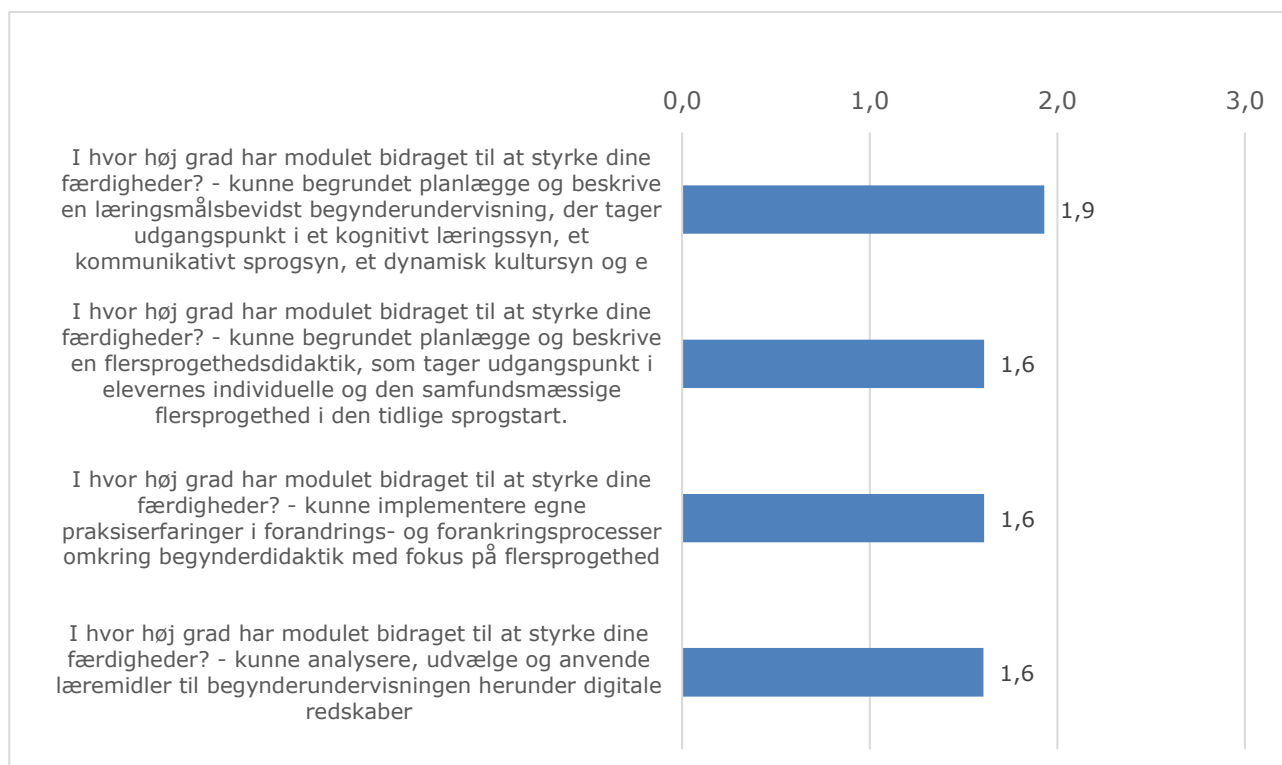
Figur 11 Undervisningens form og formidling (vægtet)

Langt størstedelen af deltagerne på PD-modulet har udtrykt tilfredshed med tilrettelæggelsen af undervisningen. Det vurderes, at tilrettelæggelsen har medvirket til et passende omfang, og at forløbet har været tilpas konkret. At vurderingen af projektets tilrettelæggelse af PD-modulet ikke er højere kan hænge sammen med ovenstående mindre gode vurdering af deltagernes egen forberedelse. Der har således været vanskeligt at tilpasse egen forberedelse i forhold til projektets tilrettelæggelse af det samlede PD-modul.

Den efterfølgende figur viser den vægtede vurdering i forhold til viden og færdigheder:

Figur 12 Viden og færdigheder (vægtet)

PD-moduldeltagernes vurdering af viden og færdigheder er mindre positiv end øvrige områder gennemgået ovenfor. Deltagernes vurdering af egne planlægnings-, implementerings- og analysefærdigheder vurderes kun at være på middel niveau.

6.3 Samlet vurdering af PD-modulet

Der er afholdt eksamen i PD-modulet 18. og 19. januar 2018, og resultatet heraf blev en gennemsnitlig karakter på 11,1.

Denne høje karakter understreger, at lærernes holdning til PD-modulet har udviklet sig positivt efterhånden som undervisningen er skredet frem fra efteråret og frem til december 2017.

Baggrunden for denne udvikling i oplevelsen af PD-modulet er, at der for de enkelte lærere har været en forskellig tidsmæssig ramme til at forberede sig. På én skole har lærerne haft fri den tirsdag, hvor undervisningen i PD-modulet er lagt om eftermiddagen. Andre får først timerne til rådighed efterfølgende i 2018 og skal på den måde i højere grad prioritere og finde tidspunkter, hvor forberedelsen kan finde sted. Dette har betydet, at lærerne i varierende omfang har forberedt sig til modulerne.

Underviserne i PD-forløbet oplevede en vis skepsis i starten af forløbet, grundet at dele af kurset ikke var direkte praksisanvendeligt, men i stedet teoritungt. Denne oplevelse har ændret sig under forløbet. Det opleves som accepteret, at undervisningens opbygning har givet lærerne en opdateret teoretisk viden, der kan begrunde, hvorfor deres praksis virker – og som kan guide i forhold til, hvordan undervisningen yderligere kan udvikles.

Det oplevedes tilmed som frustrerende, at eksamenens indhold ikke har været klart formuleret til deltagerne. Eksamen med udgangspunkt i portfolio-opgaven og dennes krav blev først præsenteret ved afslutningen af undervisningen af PD-modulet. Lærerne fandt således, at usikkerheden om eksamen har betydet nogen frustration. Der ønskedes tilmed mere tid til PD-modulet, således at undervisningen lægges over en længere tidsramme samt at der blev givet mere tid til forberedelse. Endvidere efterlyses fra nogle lærerne, at det bliver meldt ud hvor meget tid, at forberedelsen forventes at kræve af den enkelte lærer. Dette har der været usikkerhed om.

Fra fagkonsulenternes side er det anført, at det fremadrettet ville være en fordel, at PD-modulets undervisning blev lagt i starten af et lignende projektførløb, dvs. i fase 1 og ikke i fase 3. Dette skyldes, at læreren indledningsvis opbygger en teoretisk ramme, der efterfølgende i praksis kan foldes ud.

På den positive side gælder, at undervisningen har været meget spændende og udfordrende. En del lærere har ikke deltaget i denne form for teoretiske kurser i mange år, og de er derfor blevet udfordret på en ny og positiv måde. Eksamensresultatet på 11,1 har givetvis også bidraget til, at den positive vurdering af PD-modulet er fastholdt af lærerne.

7 Input til lærer- og efter-/videreuddannelse

Projektet har givet input til både læreruddannelsen og til efter- og videreuddannelse.

I forhold til grunduddannelserne er der på Københavns Professionshøjskole taget initiativ til at indtænke praksisanbefalinger i form af en integration af disse i grunduddannelserne. Denne integration sker endvidere ved, at projektets undervisere medtager projekt- og forskningsresultater i undervisningen på grunduddannelserne. Dette gælder både engelsk, tysk, fransk og i forhold til dansk som andetsprog.

Konkret har fagkonsulenterne beskrevet integrationen på grunduddannelserne således:

- Projektets undervisningsmaterialer samt praksiseksempler fra observationer af undervisning i engelsk i 1. klasse indgår i undervisningen på grunduddannelsen og efteruddannelsen, fx ved at de studerende sammenligner projektets forløb med eksisterende materialer, for at undersøge i hvilken grad materialerne lever op til de forskningsbaserede praksisanbefalinger
- Projektets forløb inddrages i relation til franskstuderendes gennemgående opgaver i alle tre moduler (udvikling af didaktisk begrundede undervisningsplaner). Der linkes og inddrages referencer til forløbene i artikelskrivningen
- I undervisningen henvises løbende til projektets praksisanbefalinger, hjemmesiden vises med sprogpas, sprogportfolio, årsplan og lærervejledning og de forskellige opgaver/arbejdsark

Derudover er flersprogethedsdidaktikken blevet en integreret del af undervisningen både i tysk og dansk som andetsprog

- Projekts resultater er inddraget i modulet "undervisning af tosprogede elever" (alle studerende) samt i ét eller flere af modulerne i engelsk (i modulerne "interkulturel kompetence med aldersspecialisering" og modulet "fremmedsprogsdidaktik med særlig fokus på elevforudsætninger").

I modulerne bliver materialerne/hjemmesiden inddraget i undervisningen på den måde, at de studerende skal sætte sig ind i dem og diskutere elevernes mulighed for sproglig udvikling / identitetsmæssige udvikling begrundet i den læste teori

- Projektets resultater indgår i moduler på læreruddannelsen (obligatorisk "undervisning af tosprogede elever" og specialiseringsmodul om basisundervisning).

Der fokuseres endvidere på flersprogethedsdidaktik, som et eksempel på inddragelse af elevernes sproglige ressourcer. Studerende, som skriver kompetencemålsprøve om dansk som andetsprog i fremmedsprogsundervisningen eller BA om samme emne, undersøger hjemmeside og udgivelser nærmere

Videnspredning i efter-/videreuddannelsen omfatter PD-modul, som er præsenteret i særskilt kapitel samt en master i fremmedsprogs pædagogik.

For så vidt angår videnspredning i forhold til udbredelse i grunduddannelsen samt efter-/videreuddannelse (ekskl. PD-modul, jf. ovenfor) kan følgende elementer fremhæves:

- Integration i grunduddannelserne på Københavns Professionshøjskole (engelsk, fransk, tysk og dansk som andetsprog)
- Specialiseringsmodul om begynderdidaktik (Københavns Professionshøjskole, engelsk)
- Nyt fordybelsesmodul om begynderdidaktik (Københavns Professionshøjskole, engelsk)
- Københavns Professionshøjskoles nye sprogprofiler (engelsk, fransk og tysk)
- Nyt grammatikprojekt, Københavns Professionshøjskole/VIA – dansk, engelsk og tysk
- Integration i KA-kursus om fremmedsprogsdidaktik, KU
- Videreudvikling af engelskundervisning i 1. klasse i Grønland
- Etableret samarbejde med "Tidlig tysk" (0. og 3. klasse) i Sønderjylland
- Etableret samarbejde med specialiseringsmodul "Flersprogethed i skolen", UC Syd

Hertil kommer integration i master i Fremmedsprogspædagogik (KU/AU), som udbydes som deltidsstudium over tre år med et modul pr. semester:

Figur 13 Moduler i master i Fremmedsprogspædagogik

1 - Forskning og sprogpedagogisk praksis i samspil

Lærerkognition - praksisnær professionsudvikling

2 - Processer i fremmedsproglig kommunikation og sprogtilegnelse

3 - Interkulturel kompetence: sprog kultur og samfund

Flersprogethedsdidaktik integreres

4 - Undervisningstilrettelæggelse og -udførelse

Begynderdidaktik, flersprogethedsdidaktik, udvikling af undervisningsmateriale

5 - Evaluering, materialer og metoder i fremmedsprogsundervisning

Begynderdidaktik, flersprogethedsdidaktik, udvikling af undervisningsmateriale, evalueringer på sproglæg.dk

6 - Masterprojekt

8 Formidling af resultater

Projektet har resulteret i en omfattende formidling af resultaterne. Formidlingen omfatter følgende typer:

- *Oplæg og kurser*, eksempelvis et 12 timers kursus om begynderdidaktik i engelsk, fransk og tysk med fokus på flersprogethed for Københavns Kommune. Kursus i begynderundervisning er endvidere gennemført for Fredensborg Kommune i engelsk og i Ballerup kommune i både engelsk og tysk
- *Videnspredning i grunduddannelse og efter/videreuddannelse* i form af blandt andet PD-modul, der kan udbydes i hele landet, integration i grunduddannelserne på Københavns Professionshøjskole (engelsk, fransk, tysk og dansk som andetsprog)
- *Inddragelse af projekts erkendelser og praksisanbefalinger i undervisningen*, fremmet af projektets faglige konsulenter
- *Ekstern videndeling* gennem folkeskolen.dk, Facebook (faglig sparring for tysklærere med 3.601 medlemmer, tysklærerforeningen for grundskolen med 2.738 medlemmer og engelsklærerne med 8.917 medlemmer) og EMU (Danmarks læringsportal med 6.090 medlemmer)
- *Artikler og pressemeddelelser* omfattende online bogpublikation om tidligere sprogstart og flersprogethedsdidaktik samt korte artikler om tidligere sprogstart, flersprogethedsdidaktik samt øvrige projektpublikationer

Formidlingen er dels omfattende, dels bruges forskelligartede medier med henblik på at nå en stor målgruppe, dels forventes at formidlingen vil fortsætte efter projektets afslutning, hvilket samlet set betyder, at der er mulighed for at udbrede undervisningsmaterialet til mange skoler i og uden for Københavns Kommune. Potentielt er der dermed mulighed for at indfri målsætningen om at bidrage til et nationalt løft i den tidligere sprogstart.

8.1 De regionale kurser i samarbejde med Danmarks Lærerforening

De regionale kurser er afholdt i København, Aarhus, Aalborg, Ringsted, Lyngby og Middelfart. I alt var der 368 tilmeldt, hvoraf der deltog 290 deltagere på ét af de regionale kurser.

Fordelingen af deltagerne på temadagene er anført i den efterfølgende tabel:

Tabel 6 Fordelingen af deltagerne på temadagene

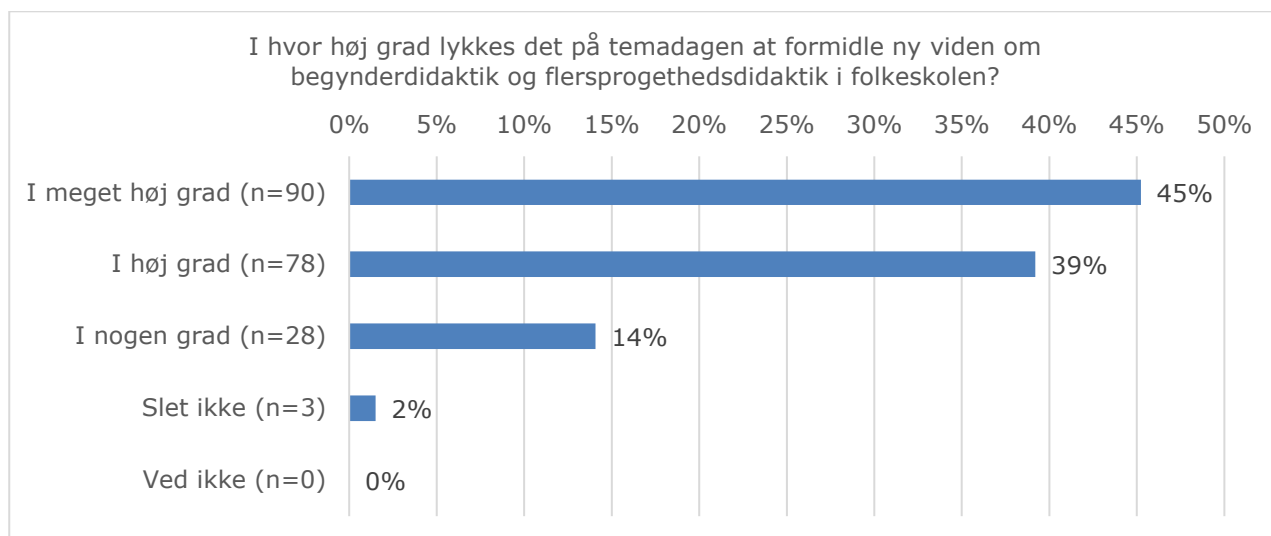
Sted	Tid	Workshops	Optagne/Fuldførte
Vartov, København	06/06/2018	Engelsk, tysk, fransk	81/50
Aalborg	31/05/2018	Engelsk, tysk	49/42
Middelfart	16/05/2018	Engelsk, tysk	51/46
Aarhus	15/05/2018	Engelsk, tysk, fransk	64/54
Ringsted	02/05/2018	Engelsk, tysk	46/41
Frederiksdal, Lyngby	30/04/2018	Engelsk, tysk	77/57
I alt			368/290

Fælles for de regionale kurser, der hver især strakte sig over én dag, var følgende emner:

- Indledende og fælles oplæg fra projektledelsen med præsentation af praksisanbefalinger
- Oplæg fra praktikere (deltagende lærere fra gruppe 1)
- Gruppevist arbejde i workshops med undervisningsmaterialet
- Introduktion til faglige netværk og videndeling efter kurset

På baggrund af temadagen blev der gennemført en evaluering blandt deltagerne, som var positiv: 84 % gav udtryk for, at de i høj grad/i meget høj grad har opnået ny viden om begynder- og flersprogethedsdidaktik, hvilket er illustreret i figuren nedenfor:

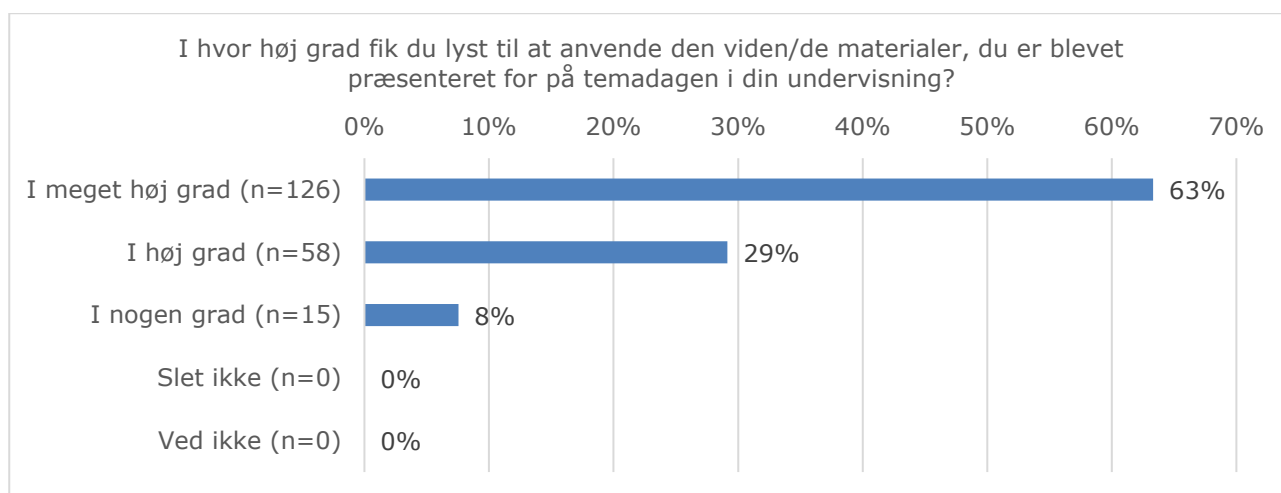
Figur 14 Evaluering af de regionale temadage – formidling af ny viden

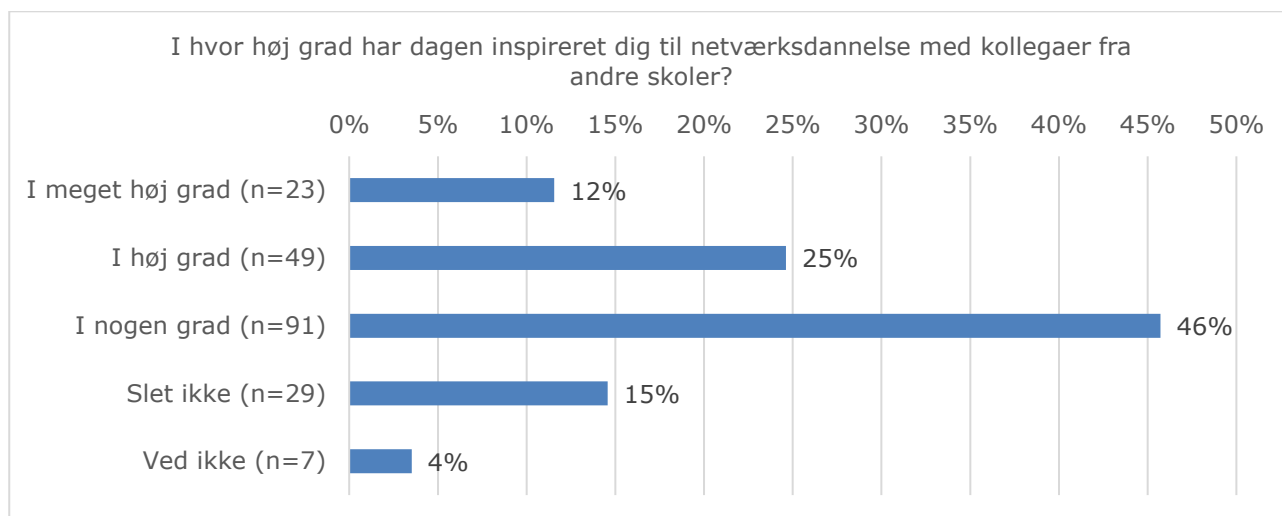
De to figurer nedenfor viser, at 92 % udtrykte lyst og interesse i at anvende det præsenterede materiale i egen undervisning, og 37 % var inspireret til netværksdannelse med andre skoler.

Når "kun" 37 % er inspireret til netværksdannelse med andre skoler skyldes det formentlig realisme i forventningerne. Evaluator finder, at hvis 37 % knytter an til andre skoler med henblik på at inspirere og videndele, vil det være en meget stor andel.

Figur 15 Evaluering af de regionale temadage – anvendelse af materialet

Figur 16 Evaluering af de regionale temadage – inspiration til netværksdannelse

Af øvrige udsagn fra evalueringen kan i forlængelse af ovenstående anføres følgende:

- *Materialet kan næsten overføres direkte, skal dog tilpasses klassens behov*
- *Jeg vil præsentere det til næste fagudvalgsmøde*
- *Det er yderst brugbart da det er gratis*
- *Gennemarbejdet, forskningsbaseret, interessant layout. Glæder mig til at gå i gang*
- *Temaerne indtænker flere kompetenceområder og mange forskellige aktiviteter*
- *Jeg vil dele links og praksisanbefalinger med kollegaer i sprogteamet*
- *Dejligt med et kursus, som er så anvendeligt! Første gang jeg er stødt på noget, der kan bruges direkte i specialundervisningen*

8.2 Landsdækkende konference

24.-25 maj 2018 gennemførtes en landsdækkende og afsluttende konference for projektet, hvor hovedresultater blev præsenteret og hvor der var internationale bidrag, som kunne perspektivere undervisningsmaterialet og tænkningen i materialet.

Til konferencen deltog undervisere fra grund- og videreuddannelsen på alle professionshøjskoler, CFU-konsulenter og læringskonsulenter, der bredt repræsenterede fagene engelsk, fransk, tysk samt dansk som andetsprog. Den viden, der udvikledes på konferencen, vil indgå i læreruddannelsens moduler i engelsk, tysk og fransk.

Målet med konferencen var tillige at bidrage til forankring af den udviklede viden, ligesom målet var at forøge projektets videnspredning.

Blandt deltagerne var der betydelig tilfredshed med konferencen:

- 70% anfører at de enten er særdeles eller meget tilfredse
- 29% udtrykker tilfredshed
- 1% udtrykke betinget tilfredshed (er "nogenlunde tilfredse")

Supplerende udtrykker nogle af deltagerne følgende:

- *Det har været helt fantastisk med så mange enormt inspirerende oplæg, hvor teori og praksis blev koblet*
- *Gave i form af et helt fantastisk undervisningsmateriale, der omsætter intentioner*
- *Jeg tror virkelig for første gang, at der vil komme gang i – sættes en forandring mod det interkulturelle og kommunikative i folkeskolens fremmedsprogsundervisningen i gang*

På konferencen formidledes endvidere det synspunkt, at både elever og lærerne har udtrykt et stærkt ønske om, at der afsattes to ugentlige lektioner til engelsk (1. klasse) og fransk/tysk (5. klasse).

8.3 Skriftlig formidling

Projektet har udarbejdet en omfattende skriftlig formidling opdelt på følgende kategorier:

- Oplæg og kurser
- Videnspredning – udbredelse i grunduddannelsen samt efter- og videreuddannelse (jf. den indledende beskrivelse i afsnit 7)
- Ekstern deling
- Artikler og pressemeddelelser

Der henvises til bilag 1, i afsnit 9, hvor den samlede formidling fremgår.

8.4 Eksempel på opfølgning

Inspirationen fra konferencen, øvrig formidling af materialet med vejledninger etc. munder ud i mange forskelligartede mulige opfølgninger. Både proces- og organisatoriske opfølgninger samt mere systematiske opfølgninger, hvor resultaterne foldes ud til nye målgrupper gennem afholdelse af kurser. Eksempler her på er angivet nedenfor:

Procesmæssigt og organisatorisk foreslår en lærer, at denne vil initiere et møde med egen ledelse, hvor de vil diskutere hvilke ressourcer, skolen kan sætte til rådighed ift. møde-/kursusaktivitet for mine kolleger. Målet med dialogen med ledelsen er at danne platform til udveksling af sprogpædagogisk viden, som kan sikre en præcis og kvalificeret videndeling og faglig sparring. Herunder skal der tages stilling til, om der kan oprettes et sprogfagligt udvalg.

Desuden vil læreren konkretisere undervisningsaktiviteterne, der omhandler flersprogethed, ved at invitere kolleger til at se, hvordan sådanne aktiviteter forløber i en klasse, og hvilke sproglæringsstrategier eleverne benytter for at løse opgaverne. Målet hermed er at gøre flersprogethedsdidaktikken relevant for kollegerne.

Et andet eksempel på opfølgning og udbredelse af viden er følgende:

I samarbejde med Københavns Kommune har projektledelsen indgået aftale om gennemførelse af et kursus for lærere i Københavns Kommune, der ikke har deltaget i projektet. Kursets formål er at udvikle kursusedtagernes færdigheder til at kunne planlægge, gennemføre, evaluere og udvikle begynderundervisning i engelsk, tysk eller fransk, som kobler ny begynderdidaktik og flersprogethedsdidaktik, herunder dansk som andetsprog som dimension i fremmedsprogundervisningen. Kurset henvender sig til lærere og pædagoger i skolen.

Kurset veksler mellem oplæg, drøftelser og hands-on-aktiviteter og inkluderer en periode, hvor kursisterne selv afprøver (dele af) undervisningsforløb i egne klasser og efterfølgende deler og drøfter deres erfaringer med kollegaer på kurset. Projektets undervisningsmateriale anvendes og udbredes på denne måde.

Målgruppen er lærere og pædagoger, der underviser i hhv. engelsk i 1. klasse og tysk/fransk i 5.klasse, og omfatter op til 30 engelsklærere og 30 tysk-/fransklærere.

Ovenstående tiltag anviser de meget forskelligartede tilgange til at udbredes projektets erkendelser og konkrete undervisningsmateriale. Strategien er således, at "lade 1.000 blomster blomstre" og af den vej få udbredt projekts materiale.

Et alternativ til overvejelse er, at der aftales mellem Fonden og Københavns Kommune en mere systematisk udbredelse af begynderdidaktikken på alle skoler i Københavns Kommune, dvs. der aftales et fælles tiltag, som bæres ud til alle skoler. På denne måde bliver udbredelsen mindre frivillig og mere struktureret – dvs. i højere grad båret af et ønske om at systematisk at sprede erfaringer med begynderdidaktikken med tilhørende materiale for at sikre et samlet løft.

9 Bilag 1: Formidling af resultater

9.1 Oplæg og kurser

Fokus på flersprogede elever, konference
Absalon, Trekroner forskerpark, 7.3.2019
Oplæg om flersprogethedsdidaktik
Anna-Vera Meidell Sigsgaard

Tidlig tysk i Aabenraa og Tønder Kommune, afsluttende konference om erfaringer med tidlig sprogstart
Aabenraa, 2.10.2018
Plenary speech, oplæg omkring flersprogethed og tidlig sprogstart
Petra Daryai-Hansen

12-timers kursus: 'Begynderdidaktik i engelsk, fransk og tysk med fokus på flersprogethed'
BUF, Københavns Kommune, september 2018 – marts 2019
Hanne Thomsen / Petra Daryai-Hansen

Oplæg på konferencen: Den gode modtagelse af nyankomne børn samt skolernes arbejde med den sproglige dimension
BUF, Københavns Kommune: 13.9.2018
Anne Holmen/Dorte Albrechtsen

36-timers kursus: 'Engelsk i 1.-6. klasse'
Ballerup Kommune, august 2018 – april 2019
Hanne Thomsen, engelsk

12-timers kursus: 'Tysk med fokus på ordforråd, chunks og bevægelse'
VU, KP, august 2018
Kirsten Bjerre

Det fælles fagudvalg for det pædagogiske fagområde, PD
Roskilde, PH Absalon, 28.8.2018
Oplæg om projektet med fokus på pd-modulet, Hanne Thomsen

Young migrants – Supporting multilingual classrooms, Training and Consultancy, Europarådet
Nyborg, 24.-25.8.2018
Oplæg om flersprogethedsdidaktik i Danmark
Petra Daryai-Hansen

Kursus: 'Begynderundervisning i engelsk'
Fredensborg Kommune, 9.8.2018
Karoline Søgaard

Kursus: 'Begynderundervisning i engelsk'
Ballerup Kommune, 9.8.2018
Catherine Watson

Kursus: 'Engelsk i 1. klasse'
Nuuk, Grønland, 8.-9.8.2018
Hanne Thomsen
Kursus: Tidligere sprogstart i tysk
Ballerup kommune, 8.8.2018
Jette von Holst-Pedersen

Netværksmøde for modtagelsesklasselærere
Københavns Kommune, 27.2.2018
"Tidligere sprogstart – ny begynderdidaktik med fokus på flersprogethed"
Petra Daryai-Hansen og Anne Holmen

Femte symposium for Sammenlignende Fagdidaktik (SFD5) Tema: Tværfaglighed og fagligt samspil
Aarhus Universitet, Campus Emdrup, 9.-10.11.2017
„Tværfaglighed og fagligt samspil – sprogdidaktiske perspektiver“
Hovedtaler, oplæg Petra Daryai-Hansen i samarbejde med Susana Fernandez (Aarhus Universitet)

Genvej til Viden 2017
UCC, 2.11.2017
„Flersprogethedsdidaktik i fremmedsprogsundervisningen – hvorfor og hvordan?“
Petra Daryai-Hansen, Karoline Søgaard & Hanne Thomsen (UCC)

IDT 2017
Fribourg, 4.8.2017
„Theoriebasierte Praxisempfehlungen zum früheren DaF-Unterricht an der dänischen Einheits-
schule – Schüler- und Lehrerperspektiven“
Petra Daryai-Hansen (konferencedeltagelse finansieret af Goethe-Institut, Danmark)

Workshop: Learner Voices in Year 1 på konferencen: Learner Autonomy.
University of Helsinki, 24.-25. August 2017
Hanne Thomsen

Læringsfestival 2017
København, 2.3.2017
„Boost din sprogundervisning. Oplæg om nytænkning af sprogdidaktikken“
Petra Daryai-Hansen og Hanne Thomsen (UCC)

Konference om brobygning i tysk 2017
Københavns Universitet, 27.1.2017
"Brobygning i tyskfaget: Progression og motivation"
Plenary speech, Petra Daryai-Hansen

Genvej til Viden 2016
UCC, 17.11.2016
"Tidligere sprogstart Hvilke praksiserfaringer har lærere og elever?"
Petra Daryai-Hansen og Annette Søndergaard Gregersen (UCC)

Tænketanken om Sprog – afsluttende konference
Christiansborg, 25.10.2016
"Hvordan kan eleverne motiveres til at udvikle sprogkompetencer?"
Plenary speech, Petra Daryai-Hansen

Debatarrangement om sprogfagernes relevans
Københavns Universitet, 27.9.2016
„Hvorfor er sprogfagene relevante? Et fagdidaktisk perspektiv med særlig fokus på tysk som andet fremmedsprog“
Debatoplæg, Petra Daryai-Hansen

Sprog på Kryds og Tværs, ECML Kontaktpunkt Danmarks Sprogkonference 2016
SDU, 26.9.2016
„Tidligere Sprogstart –ny begynderdidaktik med fokus på flersprogethed“
Plenary speech, Petra Daryai-Hansen

Temadag om tidlig tysk, projekt om tidlig tysk i Aabenraa og Tønder Kommune.
Tønder, 22.9.2016
"Flersprogethedsdidaktik i tyskundervisningen – med særlig fokus på den tidligere sprogstart"
Plenary speech, Petra Daryai-Hansen

9.2 Udbredelse i grunduddannelsen samt efter- og videreuddannelse

Se beskrivelsen i indledningen til afsnit 7.

9.3 Ekstern deling

Folkeskolen.dk: Nationalt netværk for tidligere sprogstart i engelsk (1. klasse), fransk/tysk (5. klasse) og flersprogethedsdidaktik, <https://www.folkeskolen.dk/blogs/tidligere-sprogstart-ny-begynderdidaktik-med-fokus-paa-flersprogethed/>

Facebook

- Faglig sparring for tysklærere (3601 medlemmer)
- Tysklærerforeningen for grundskolen (2748 medlemmer)
- [Engelsklærere](#) (8917 medlemmer)
- [EMU - Danmarks læringsportal](#) (6090 medlemmer)
- Sproglærerforeningens facebookside (900 medlemmer)
- Sproglærerforeningens fagudvalgs Facebooksider
- Early English Ulla Krogsgaard (490 medlemmer)
- English4Educators (828 medlemmer)

Derudover

- Link til hjemmesiden til det didaktiske netværk i fransk (150 medlemmer, som alle er uddannet med fransk som fag fra Zahle-KP)
- Mail til Leon Aktors mailliste, i alt 383 fransklærere/-repræsentanter

9.4 Artikler og pressemeddelelser

Projektets online bogpublikation om tidligere sprogstart og flersprogethedsdidaktik

Daryai-Hansen & D. Albrechtsen (under udgivelse). Tidligere sprogstart – ny begynderdidaktik med fokus på flersprogethed. Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen

Korte artikler om tidligere sprogstart

Bjerre, Kirsten (2018). [Integreret grammatikundervisning](#). Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen.

Engmose, Stine Fuglsang (2018). [Skriftsprogets rolle i den tidlige undervisning i engelsk](#). Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen.

Engmose, Stine Fuglsang (2018). [Skriftsprogets rolle i den tidlige undervisning i fransk](#). Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen.

Engmose, Stine Fuglsang (2018). [Skriftsprogets rolle i den tidlige undervisning i tysk](#). Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen.

Ginman, Mette & Svendsen Pedersen, Michael (2018). [Mundtlighedsdidaktik og meningsfulde sprogbrugssituationer](#). Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen.

Henriksen, Birgit & von Holst-Pedersen, Jette (2018). [Ord og chunks læres i meningsfulde sprogbrugssituationer](#). Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen.

Søgaard, Karoline (2018). [Leg og fortælling i begynderundervisningen – byg på barnets veje til læring](#). Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen.

Søgaard, Karoline & Thomsen, Hanne (2018). [It's time for English now! - lærerens brug af engelsk som klasseværelsessprog](#). Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen.

von Holst-Pedersen, Jette (2018). [At lære et nyt sprog med hovedet, hjertet og hånden](#). Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen.

von Holst-Pedersen, Jette (2018). [En god udtale er vigtig for kommunikationen!](#) Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen.

von Holst-Pedersen, Jette & Søndergaard Gregersen, Annette (2018). [Målproget som undervisningsprog – også i den tidlige sprogundervisning i tysk og fransk](#). Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen.

Korte artikler om flersprogethedsdidaktik

Daryai-Hansen, Petra & Drachmann, Natascha (2018). [Byg bro til andre sprog i den tidlige tyskundervisning](#). Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen.

Daryai-Hansen, Petra & Drachmann, Natascha (2018). [Hvordan kan vi udvikle elevernes sproglige opmærksomhed i den tidlige sprogstart?](#) Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen.

Holmen, Anne, Østerskov, Stine Wulff & Sigsgaard, Anna-Vera Meidell (2018). [Hvordan kan en flersprogethedsdidaktik styrke arbejdet med ordforråd i tidlig sprogstart?](#) Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen.

Jensen, Rikke, Poulsen, Mette & Daryai-Hansen, Petra (2018). [Flersprogethedsdidaktik i den tidlige engelskundervisning](#). Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen.

Sigsgaard, Anna-Vera Meidell & Gregersen, Annette Søndergaard (2018). [Flersprogethed i den tidlige franskundervisning? – lad os få gang i sproget!](#) Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen.

Sigsgaard, Anna-Vera Meidell & Holmen, Anne (2018). [Hvordan tænker man dansk som andet-sprog ind i den tidlige fremmedsprogsundervisning?](#) Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen.

Thomsen, Hanne & Daryai-Hansen, Petra (2018). [Sprogpas og sprogportfolio til begynderundervisningen i engelsk, fransk og tysk](#). Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen.

Andre projektpublikationer

Ankerstjerne Hermann, Henrik (2018). "[Alle sprog er i spil i tysktimen](#)", 14. jan. 2018. [interview med Nina Butzbach Andersen og Jette von Holst-Pedersen]

Cain, Signe Kierkegaard (2016). "[And the winner is English](#)". UCC magasin, maj 2016, 4-7. [interview med Petra Daryai-Hansen og Anne Holmen]

Christiansen, A., Daryai-Hansen, P., Mesic, S., & von Holst-Pedersen, J. (2018). "Tidlig fransk og tysk - undervisningsmateriale og lærernes kompetenceudvikling". *Sproglæreren* 1 (2018), 11-18.

Daryai-Hansen, P. (2018). "Flersprogethedsdidaktik i fremmedsprogsundervisningen" I P. Daryai-Hansen, A. Søndergaard Gregersen, S. K. Jacobsen, J. von Holst Pedersen, L. Krogsgaard

Svarstad, & C. Watson (red.), *Mellem fag og didaktik* (s. 29-44). Hans Reitzels Forlag.

Daryai-Hansen, P.(2018). "Plurilingual education in the foreign language classroom.". I P. Daryai-Hansen et al. *Foreign Language Education. Between topic and education theory* (s. 29-44). Hans Reitzels Forlag.

Daryai-Hansen, P. & Fernandez, S. (under peer-review). "Intern og ekstern tværfaglighed i fremmedsprogsfag". CURSIV. [Femte symposium for Sammenlignende Fagdidaktik]

Daryai-Hansen, P., & Henriksen, B. (2017). "[Lærerkognition som centralt udgangspunkt for en efteruddannelsesmodel til udvikling af lærernes undervisningspraksis](#)." *Studier i læreruddannelse og -profession* 2, 34-61.

Daryai-Hansen, P. & Hermann, M. (under udgivelse). "Tysk for alle – alle for tysk. Otte centrale praksisanbefalinger til grundskole og gymnasium". *Wissenswert*.

Daryai-Hansen, P. & Hermann, M. (under udgivelse). "Tysk for alle – alle for tysk. Otte centrale praksisanbefalinger til grundskole og gymnasium". *Sproglæreren*.

Daryai-Hansen, P., & Holmen, A. (2016). "[Forskere: Migrantsprog diskrimineres i Danmark](#)". *altinget*, 1. januar 2016.

Daryai-Hansen, P., Lindemann, B. & Speitz, H. (under peer-review). "Mehrsprachigkeitsdidaktik im früheren DaF-Unterricht in Dänemark und Norwegen – Lehrer- und Schülerperspektiven". *GFL-Journal* [Themanummer: Mehrsprachigkeit und Deutsch in den nordischen und baltischen Ländern]

Daryai-Hansen, P., & Thomsen, H. (2017). "Tidligere sprogstart med fokus på flersprogethed". Fra Viden til velfærd (s. 45). København: Professionshøjskolen UCC.

Daryai-Hansen, P., & Thomsen, H. (2018). "Tidligere sprogstart – ny begynderdidaktik med fokus på flersprogethed. Baggrund for udviklingsprojektet". Sproglæreren 1 (2018), 5-6.

Drachmann, N. (2018). "Styrk elevernes deltagelsesmuligheder: Byg bro til andre sprog i den tidlige tyskundervisning". Sproglæreren 3 (2018).

["Forsker: Byg bro til de nye sprog"](#), jan. 2018 [interview med Petra Daryai-Hansen]

Gregersen, A. Søndergaard & Ringon, J. (2017), "L'enseignement précoce du FLE dans un contexte plurilinguistique et pluriculturel". Fransk nyt 274, 32-35.

Grønkjær, Louise (2018). ["Forsker om tidlig engelsk, tysk og fransk: En time om ugen er 'slet ikke tilstrækkeligt'"](#), 15. mar. 2018.

Henriksen, B. (2017). "Fokus på arbejdet med ordforråd i alle sprogfagene". Sproglæreren 2, 5-7.

Hvid, T., Mogensen, J.E. & Busch, H. (2017). ["UCC, KU og Metropol: Det kræver samarbejde at styrke fremmedsprog"](#). altinget, 14. marts 2017.

Jacobsen, S., Olsen, M., Søgaard, K. (2017). Let's get started. Samfundslitteratur.

Jacobsen, S. & Søgaard, K. (2017). "Billedbøger i den tidlige engelskundervisning: en vej til at arbejde med tidlig literacy og læringsmål i engelsk." Friis, K. & D. Østergaard-Olsen, Literacy og læringsmål i folkeskolen (s. 79-90). Frederikshavn: Dafolo.

["Mere digitalt råderum til eleverne i sprogundervisning"](#) UCC magasin, februar 2017, s. 51. [interview med Lise Møller]

Mogensen, J.E. (2017). ["En international start på livet"](#). COX-magasinet, 7. marts 2017

Munk Hansen, C. (2017). ["Flere sprog og færre kasserollebøjninger"](#). Humanist, 38-40. [Interview med Caroline Arp og Natascha Drachmann]

Nygaard, F. (2018). ["Hensigten helliger midlet"](#), 21. maj 2018.

Pressemeddelelser (udvalg)

- ["Tidligere sprogstart skudt i gang med stil"](#), 26.5.2016
- ["Millionprojekt zoomer ind på flersprogethed"](#), 14.4.2016
- ["12 millioner til arbejde med tidlig sprogstart"](#), 17.3.2016
- ["Millionbevilling til udvikling af tidlig sprogundervisning i folkeskolen"](#), 14.3.2016

Kommende publikationer

Oktober 2018

Petra Daryai-Hansen i samarbejde med Beate Lindemann, UiT Norges arktiske universitet, og Heike Speitz, Høgskolen i Sørøst-Norge

”Mehrsprachigkeitsdidaktik im früheren DaF-Unterricht in Dänemark und Norwegen – Lehrer- und Schülerperspektiven”

German as a Foreign Language (GLF), fagtidsskrift

Oktober 2018

Nasjonalt senter for engelsk og fremmedspråk i opplæringen i Norge ([Fremmedspråksenteret](#)).

Fagdidaktisk tidsskrift for språklærere, [Communicare](#)

2018-utgaven hovedtemaet: ulike perspektiver knyttet til «flerspråklighet».

Målgruppen for tidsskriftet er engelsk- og fremmedspråklærere i grunn- og videregående skole, barnehageansatte, lærerutdannere, studenter og andre med interesse for språk

* Petra Daryai-Hansen & Natascha Drachmann om tyskmateriale og flersprogethedsdidaktik

* Annette Søndergaard Gregersen & Anna-Vera Meidell Sigsgaard om franskmateriale og flersprogethedsdidaktik

August 2018

Artikel om vores undervisningsmateriale i engelsk

Interview med en engelsklærer

Julie Yapa Schmidt Sørensen, journalist

folkeskolen.dk